

CSENDŐRSÉGI LAPOK

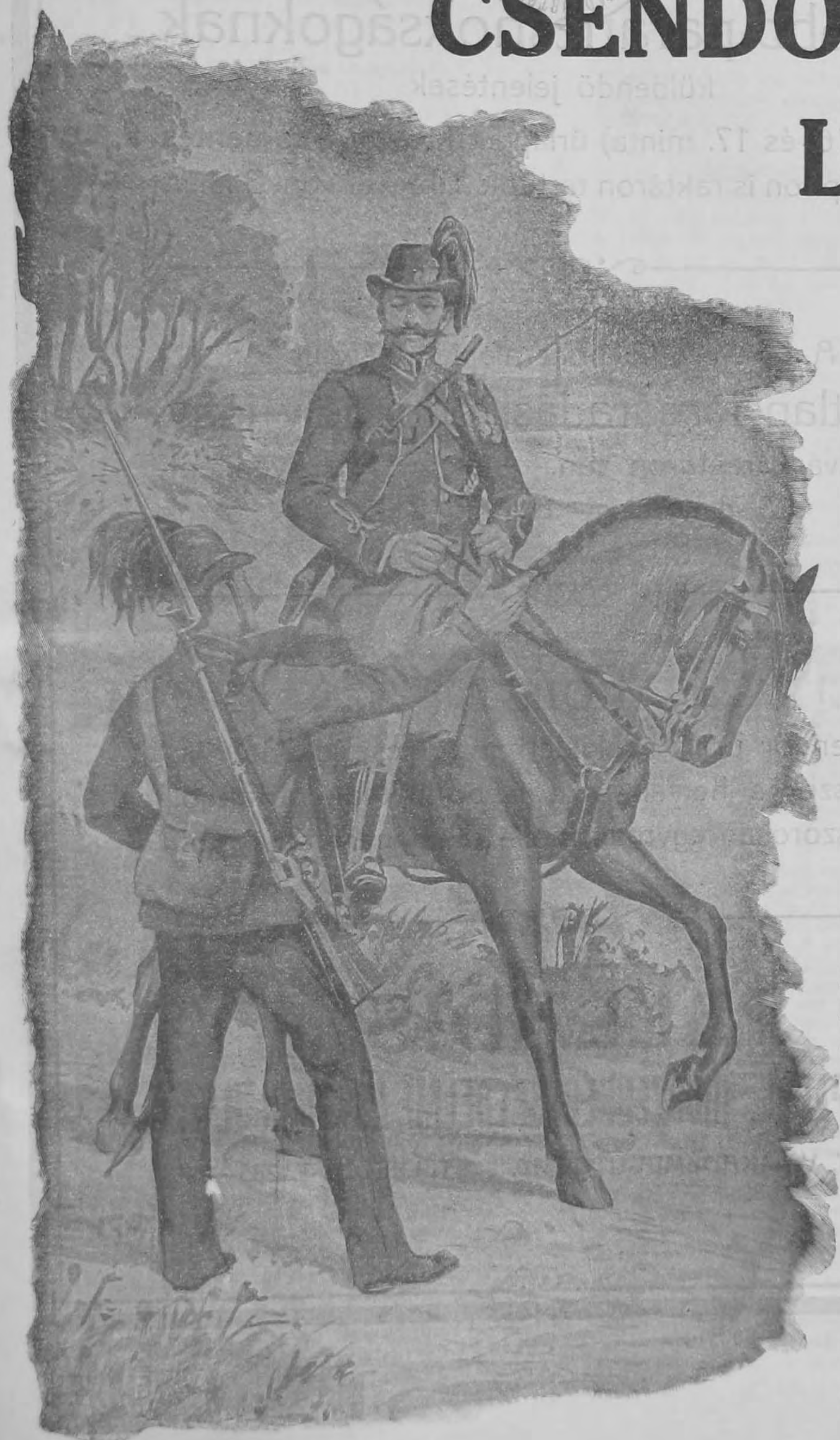
MEGJELENIK
HAVONTA KÉTSZER

SZERKESZTI
PINCZÉS ZOLTÁN
SZÁZADOS

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

Egész évre	--- --	12 pengő
Félévre	--- --	6 pengő
Negyedévre	--- --	3 pengő

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST, I., ORSZÁGHÁZ-UTCA 30

A személyleírás felvétele.

Irtta: KISS ALADAR tohadnagy.

Újjonnan kiadott Szolgálati Utasításunk — régi Utasításunk ezirányú hiányosságát pótolva — 564. pontjában őrszeinknek kötelességévé teszi, hogy az öt éven felüli szabadságvesztés büntetéssel büntetendő büntett elkövetésével gyanúsított vagy amiatt elfogott egyénről személyleírást vegyenek fel. — Újszerű rendelkezésének bizonyára az a célja, hogy a súlyos büntetett elkövetett vagy annak elkövetésével gyanúsítható büntetettek őrsönkénti pontos nyilvántartását megkönnyítse és lehetővé tegye, hogy szökésük esetén megbízható személyleírás álljon őrszeink rendelkezésére.

Gyakorlati tapasztalat szerint a megszökött büntetettek elfogása végett őrszeink által közölt körözéseknek legnagyobb része ugyanis annyira hiányos, hogy azok alapján valakit felismerni és elfogni sokszor nem lehetséges. Igen sok esetben pedig oly általános adatokat tartalmaznak, hogy azokat több egyénre is lehet alkalmazni. — Így tehát a körözések — melyek lényegileg a személyleírások közzétételéből állanak — legtöbbször nem vezetnek célhoz és a szökésben lévő büntetettek csak ritkán kerül kézre.

Ennek — a nyomozás és igazságszolgáltatás szempontjából egyaránt hátrányos — körülménynek főoka a körözés közzétételkor rendelkezésre álló adatok hiányosságában kereshető, amit azonban Utasításunk fent ismertetett rendelkezése nagyrészt kiküszöböl. Helyes adatokhoz azonban csak a pontos személyleírás felvételénél nélkülözhetetlen szakismeretek birtokában juthat a csendőr. Csak ezen ismeretek képesíthetik majd őt a személyleírás

helyes felvételére. Szükségesnek látszik tehát, hogy e kérdéssel lapunk hasábjain behatóbban foglalkozzunk.

A személyleírásnak az a célja, hogy annak alapján valakinek a személyazonosságát — lehetőleg kétséget kizáró módon — megállapítsuk. Mint a személyazonosító rendszer egyik legrégibb faja, már rég idő óta ismeretes. Mai rendszeres alakjában azonban csak a modern személyleírás megalapítójának, Bertillon Alfonz párisi rendőrtisztviselőnek fellépése, illetőleg ily irányú munkálkodását egybefoglaló művének megjelenése óta (1885.) használatos. Bertillon volt ugyanis az, aki az addig rendszertelen személyleírást rendszerbe foglalta és tudományos alapra fektetve, szorgos munkálkodásával korának legmegbízhatóbb személyazonosító rendszerévé fejlesztette.

Ma már egész esomó személyazonosító rendszert ismerünk. Ezek részben magukban, részben egymással kiegészítve, mindannyian a bűnöző személyazonosságának megállapítására törekszenek. Igyekezeteiket főleg azon körülmény indokolja, hogy közreműködésük nélkül a két vagy több időben szereplő büntetett személyazonossága nem volna megállapítható. A büntetettek nevük eltagadása, vagy kilétük megváltoztatása révén kilétüket könnyen titokban tudnák tartani s így büntetett előéletük csak a legritkább esetben volna bizonyítható. A bíróság tehát ezen súlyosbító körülményt sokszor mellőzni lenne kénytelen, ami pedig az igazság rovására esnék.

A személyleírás járulékos — azaz más eljárásokkal kiegészítve használt — személyazonosító rendszer. Bertillon az általa feltalált csontméréstanal (antropometria) együtt alkalmazta, mit az elől-

Haza kell mennem ...

Haza kell mennem, — a földem izent,
A földem: a váradi nagy temető;
Haza kell mennem: apáink sírján
Inog a fejfa, mozdul a kő,
Anyánk házában idegen nőta,
Bujdosó koldus az árva húgom...
Haza kell mennünk, a földem izent,
Ha odaveszünk is a vándorúton!

Szálljon elém e vádló ének,
Lázadó kinnak, sajtó kelésnek,
Hódító hordák útjára fekvő
Rejtett kígyónak, meztelen késnek,
Menj haza lelkeim bolygó lidércnek:
Magyar lelkekben lobogó lüznek,
Anyám szavával holtig daloló,
Menj haza, ha százszor visszaüznek.

Vidd, dalom, vidd a szó nyilait,
Hogy irdatlan éjen sügva suhogjon,
Fekete versek tört ütemén
Fáradt szíveken szüntelen doboljon.
Vidd, dalom, vidd a szó parazsát,
Hogy millió testvér lelkeim éjen:
Sírjon, sikoltson alatta a kín,
Ezen a hosszú, elátkozott éjen.

Haza kell szállnod: parancsol a föld,
A lázadó váradi nagylemettő,
Haza kell mennem: apáink sírján,
Inog a fejfa, mozdul a kő,
Anyánk házában idegen nőta,
Bujdosó koldus az árva húgom,
Haza kell mennünk, hallod-e testvér,
Ha odaveszünk is e vándorúton.

Dutka Akos.

Lesen.

Irtta: BEÖTHY KÁLMAN százados.

Az üdülőtelep kis lugasában egymást tán sohasem látott s mégis régi bajtársak ültek együtt: öreg csendőrök. A hallgatag Vészi tiszthelyettes apró kis pipájából tempósan eregette a füstöt, kedves, kék szemével biztatólag intett Kiss II. Jánosnak, a tápiósápi őrsparancsnoknak, aki sorra került, hogy hosszú szolgálatainak legkülönösebb történetét elmesélje.

— Bizony, nagyon különös volt — szólalt meg az előredülten, bólintva. — Ha akkor nem úgy gondolkodom s csak egy keveset könnyelmű vagyok, ma tán dúsgazdag birtokos volnék!

— De tán a lelkiismereted nem volna egészséges, mi? — kérdezte az öreg Takó tiszthelyettes, ki valahol a szalárdi erdőben szerezte kímzó köszvényét, melyet itt próbál most gyógyíttatni. A többi is igazi „bajtárs”. A nehéz csendőrszolgálat megsebzett bajnokai. Tompa tiszthelyettes valahol az erdélyi havasokon, a hatalmas Hanyics a volhyniai mocsarakban, mikor huszadmagával verekedett napokon át az orosz járőrökkel, Bertalan meg Nagy törzsőrmesterek ott a Dráva mentén kapták lassan a csontok keserves kiűzését.

Itt jó volt most nem érezni a nyavalyát, nem fel-szisszenni egy-egy szaggatásra és jó volt hallgatni és elképzelni a másiknak a küzdelmét. Jó volt itt a nyugodt, csendes délutánon az öreg Takóra megnagyobbodott tisztelettel nézni s odafordulni Kiss II. felé, aki csendesen folytatta:

— Különös volt. Régen volt. Idestova egy emberöltő előtt. Bukovina szomszédságában, Lajosfalván szolgáltam. Gyönyörű idők voltak azok és aki akart, kiváló csendőr lehetett. Pedig akkor tiszter nagyobbak

ről (en face) és az oldalról (profil) való fényképezéssel egészített ki. Eljárását — róla elnevezve — bertillonage néven ismerjük. Együttesen — főleg a csontméréstan nehézkessége miatt — ma már kevésbé használatos s a személyleírást személyazonosításra rendszerint fényképezéssel kiegészítve használják. Egyedül főleg a körözéseknél szükséges felismerésekre szolgál s mint ilyennek, a csendőrségi szolgálatban is fontos szerep jut.

Legmegbízhatóbb személyazonosító rendszerünk a bertillonaget kiszorító daktyloskópia. Egyszerűsége, olcsósága, könnyű kezelhetősége és elsajátíthatósága a többi módszerek fölé emeli. A személyazonosságot — mint ismeretes — az ujjak bőrfelületén látható ábrákból állapítja meg azon elv alapján, hogy nincs két olyan ember, kinek kezén egyforma ábrák volnának találhatóak. Az eddigi tapasztalat szerint tökéletesen megbízhatónak bizonyult és a bűnügyi nyilvántartás céljaira is kiválóan alkalmas.

A daktyloskopián kívül, mint elméleti személyazonosító rendszerek, főleg a retinoskópia és poroskópia ismertebbek még. Előbbi a szemfenék, utóbbi a pólusok vizsgálatával törekszik a személyazonosság megállapítására. Gyakorlati használhatóságuk kevés.

Legmodernebb rendszer a Haein Jörgensen távazonosítási módszere, mely az ujjnyomatok képleteinek távirati úton való továbbítására is alkalmas. Ennek segítségével módjában lesz tehát a rendőri hatóságoknak a szökésben levő büntetettől rövid idő alatt távoli helyre is megbízható adatokat továbbítani, aminek gyakorlati haszna nagyon mutatkozik.

Személyleírás alatt valamely egyén külsejének

voltak ám az örskörletek, mint ma — különben tudhatjátok...

Nos, hát bizony, ott a határszáron sok-sok nehézséggel küzdöttünk. Rengeteg erdő, tán soh'sem járt hegyoldalak, alig egy-két út, csapás és itt a nagy, titkot tartó erdőkön vágott át csempész, titkos kivándorló, csordarabló meg a többi.

Besugóm egyszer arra figyelmeztetett, hogy a községi egyetlen zsidó, Grün Izsák meg a felesége, nagyon sokat járnak át a határon. Mennek-jönnek — üresen. Se csomag, se' semmi náluk. Kezdtém figyelni. Kocsájával nem igen törődött. Utazgatott s alig volt otthon. Nemrégiben vette meg a Nyegrú Flórián meg társai erdőjét.

Megkértem örsparancsnokomat, vezényeljen ki szolgálatba abba az erdőbe, melyen át — besugóm szerint — Izsák járni szokott.

Kérésem teljesült. A les is ott lett előírva. Mikor aztán először álltam az erdőben, nagy felbuzdulásom alaposan megcsappant. Most már a rengetegnek melyik részén álljak fel lesre? Hiszen a látóköröm alig 50 lépés, — hát aztán hány ötven lépés ez az erdő?... Egy szóval: Grün Izsáknak könnyebb volt a dolga, mint nekem.

De mégis állottam elhatározásomat. Igen resteltem volna, hogy hozzáfogok valamihez s az első akadálnál már visszafordulok! Na és érdekelt, hogy mi keresni valójuk van ezeknek odaát? Üresen mennek és jönnek is!... Arra kellett gondolnom, hogy bizonyosan az akkoriban nagyon gyakorivá vált hamispénz-csempészek ezek is. Átviszik, ott beváltják jó pénzre s megvan a jövedelem...

Nagyon sokat áztunk, fáztunk és küzködtünk, hiába.

Egyszer aztán, egy novemberi éjjelen Kollár Mátyás próbacsendőrrel — vajjon merre jár most — állottunk az erdő egyik tisztásának a szélén. Gyönyörű

megjelölését, pontos leírását értjük. A megjelölés — az egyes testrészeknek megfelelően — rendszerint méret, forma, szín és egyéni sajátosság szempontjából történik.

A leírást egyrészt a leírandó kikérdezése, másrészt saját észlelésünk alapján eszközöljük. A megszemlélés előlről és szükség esetén oldalról is történik. A leírandót igyekeznünk kell jó megvilágításba beállítani, nehogy ez a pontos szemlélést és észlelést hátrányosan befolyásolja. Az oldalt való szemléléskor állítsuk a leírandót „balra át” helyzetbe.

A leírás pontosságára és hűségére különös gondot kell fordítani. Semmit sem szabad figyelmen kívül hagyni, ami a felismerést megkönnyítheti s mindazokat az adatokat, amelyek ezirányban szerepet játszanak, leírásunkban pontosan fel kell tüntetni. Arra kell törekedni, hogy aki azt elolvassa, az illetőt felismerhesse.

A leírásnál előbb a leírandó személyi adatait kell felvenni és csak ezután térhetünk át a test egyes részeinek leírására. Mindig megszabott sorrendben kell haladnunk. Ez a legbiztosabb védekezés egyes testrészek kihagyása ellen. Csendőreinknek a Szut. 546. pontjában foglalt sorrend lesz az irányadó és attól eltérniök még kivételes esetekben sem szabad. A leírást az alábbiak figyelembe vételével kell eszközölni:

A) Általános személyi adatok:

Név alatt a leírandó vezeték- és keresztnévét kell feltüntetni az esetleges nemesi előnévvel együtt. Asszonyoknál a leánykori név is mindig feltüntetendő.

Álnév alatt a büntetett által kilétének eltitko-

holdvilágos idő volt. Mélységes csend. Nem tudom, hányadik les volt ez, de valamennyi nehéz percet elfeledtem, mikor a nagy-nagy csendben egyszer csak emberi köhögést hallottam. Ki járhat itt, e vad erdőben éjfél után?... Szentül tudtam, éreztem: ez Izsák lesz. Boldog érzés volt újból és újból hallani a köhögést. Egyszerre előreszeggett tekintetünk előtt a tisztás szélén, a holdvilág pazar fényében megjelentek, akikre vártunk: Izsák és a felesége.

Lehetetlen volt meg nem ismerni vagy mással összevetésztetni őket. Soha még olyan vékony, magas zsidó-asszonyt nem láttam. Az mind vastag, zsíros, e' meg akár a dióverő pózna. Izsák pedig? Annak a két lába, mint a zárójel, mint a kettévágott „o” betű...

Körülnéztek s a tisztás túlsó felén igyekeztek volna tovább. Na, — gondoltam — azt már nem! Kollárnak intettem s egyszerre ugrottunk ki a tisztásra. Az „Allj, ki vagy!” kiáltásra egy fél pillanatra Izsák megtorpant, felénk dobódott a szeme s aztán az ember előre, az asszony jobbra, becsaptak a sűrűbe. Kollár rögtön az asszony után talpalt, én Izsákra pályáztam. Képzeltétek, 50—70 lépés lehetett köztünk s a nyavalyásoknak volt merszük elinalni előlünk!...

— Azt hitték, rablók vagytok tán — dörmögte oda Hancs huncut mosolygással.

— Hát azt már alig hihették, mert a holdvilágban nagyon is jól láthatták a szuronyt meg a kakastollat. Talán éppen ezért is bírta olyan jól a szaladást a nyavalyás... Sohse' hittem, hogy egy ilyen fránya kis alaknak oly jó tüdeje legyen. De ha nekem csak a fele is volna, — gondoltam — akkor se' engedem tovább! Métereseket ugrottam s ha ő kanyargott volna, én eléje csaptam. Aztán hirtelen megállott. Sőt! Elém jött s azt mondta félig hangosan és hadarva:

— Jó estét, örsvezető úr!... Grün vagyok. Grün, a faluból.

lása és titokban tartása végett használni szokott nem valódi nevet, gúnynevét pedig a lakosság által az illető kicsúfolására használt nevet kell érteni és feltüntetni. Ezirányban a csendőr személyi ismereteinek is sokszor fontos szerepe jut. Igen nagy jelentősége van még az úgynevezett megkülönböztető névnek, mert az ilyen névvel való megjelölés rendszerint valami szembeötlő vagy feltűnő jellegzetesség alapján — például sántaság — történik. E megjelölés különösen faluhelyen szokásos és az illetőt a faluban csak ezen a néven ismerik. Az ilyen megkülönböztető neveket a leírásban mindig fel kell tüntetni, mert ezáltal nemcsak tévedéseknek vehetjük elejét, hanem egy eléggé megbízható adatot is nyerünk.

Születési és állandó tartózkodási helyként az illetékes várost vagy községet kell feltüntetni. Kisebb községeknél ajánlatos lesz a járás, esetleg a megye feltüntetése is. Ha a leírandó tartózkodási helye gyakran változik s az illető hosszabb időre sehohsem telepszik meg, akkor állandó tartózkodási helyként illetőségi, ennek hiányában születési helyét kell feltüntetni. Az állandó tartózkodási helynél a pontos cím (kerület, utca, házszám) is feltüntetendő.

Állampolgárság szempontjából magyar honosoknak csak azok tekinthetők, kik a magyar állam jelenlegi területén honossággal bírnak. Optálás alapján tekinthetők magyar honosoknak azok, akik 1922 június 26-áig bejelentették magyar állampolgárságuk fenntartására irányuló igényüket, tekintettel arra, hogy az említett időpontig a csonka magyar állam területén nem volt illetőségük.

A születési év feltüntetésénél, ha ezirányban megbízható okmányok nem állnak rendelkezésre,

— Látom — mondtam. — Éppen magát vártam itt, félttem, hogy valaki elveszi azt a sok pénzt magától!

— Ajvé, hát már azt is tudja?... Akkor hát nézze, őrmester úr! Legyen esze... Todom, engem most elfognak, már el is fogtak, de maga segíthet rajtam. Legyen esze, egész életén boldog lehet...

Hadart rettentő gyorsan, fulladozva, tátogva:

— Van nálam négyszázezer hamis, meg százhuszezer igazi korona. Hát... hát... a százhuszat magának adom, engedjen el?!...

— Megpróbálta ezt veled? — kérdezte az öreg Takó csodálkozó arccal.

— Meg. Mikor ezeket hadarta, igen-igen gondolkodtam, hogy a száját betapasztom, de biztosnak érezve magamat, hagytam tovább:

— Nézze, az asszonynál egy rozsdás krajcár sincs, az csak úgy jön velem, mert — tetszik tudni, félek egyedül... A másik csendőr az asszonynál egy krajcárt sem fog találni... Hát maga is azt mondja majd, hogy nálam se' talált semmit s a százhuszat — papírban van mind — beledugja az ingébe vagy a nadrágszárba, engem meg elenged! A társának azt is mondhatja, hogy nem ért utól, no, nem? Én egy óra múlva túl vagyok s maga meg úr lesz! Senki se' tudja. Itt a pénz, no?! — nézett rám tétován, remegve...

Volt ott az örskörletben Tompa Mihálynak eladó 200 holdas szép tanyája. Rendes, tiszta, gazdag porta. Még ötvenezerbe se kerülne... Megszólalt az ördög:

— Igaz is, te ostoba!... Senki se' lát az Úristenen kívül... Ketten vagytok ebben az éjszakás rengetegben... rengeteg pénz... gondtalan úr leszel... engedd ezt a nyomorultat... Siess!...

Megremegtem. Százhuszezer korona szédítő öszszeg... Mintha lehunytam volna a szemem, de csak egy pillanatra. Mert volt nekem egy másik kincsem, gazdagságom, ami sokkal többet ért százhuszezer koroná-

nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a nők rendszerint fiatalabbaknak, a serdülő ifjak pedig idősebbeknek szeretik magukat feltüntetni. Ha születési év nem határozható meg, akkor a hozzátevélegesen életkort kell meghatározni és feltüntetni. Ez esetben azonban szükséges lesz annak feltüntetése is, hogy a kor meghatározása melyik évben történt, mert — különösen a nők között — találhatunk olyanokat, kik több éven át egykorúnak szeretik magukat feltüntetni és ha ma harminc évesnek mondják magukat, öt év múlva is ugyanannyit valának be.

A kor meghatározásánál a természet, a testtartás, az arcszín, az arc vonásai és a hajzat szolgálhatnak támpontul. Nőknél harminc éven túl az arcszín elveszti élénkségét, férfiaknál pedig a hajszálak ritkulni, esetleg őszülni kezdenek. Későbbi korban a bőr is ráncosodik, a fogak kezdenek kihullani, a test elhízik. A természet meghajlása, a járás lassúsága és az ősz hajzat az öreg korra mutatnak. Férfiaknál azonban ezen jelenségek általában későbbben jelentkeznek. A korán férjhezmenő, többgyermekes asszonyok a valóságnál rendszerint idősebbeknek látszanak, ami korai törődöttségükkel magyarázható.

Nyelvismeretknél, végzett iskoláknál, családi állapotnál és vallásnál a rendelkezésre álló adatok alapján kell az illető rovatokat kitöltenünk. Nyelvismeretknél szükséges lehet annak feltüntetése is, hogy az illető a kérdéses nyelvet mily mérvben bírja. Részletezésbe azonban ne bocsátkozzunk és teljesen elegendő lesz annak feltüntetése, hogy a leírandó nyelvet tökéletesen, vagy csak szükségből beszéli.

A családi állapot nős, nőtlen, özvegy vagy elvált lehet. Vadházasság nőtlen családi állapotnak

nál... a becsülete. Suttoghatott az ördög mohón és siettette, nekem bizony erősebben suttogott annak a perenek az emléke, mikor a csendőresküt Szilágyi Ödön százados úr, meg Vlaszaty hadapród úr előtt letettem...

Egyik kezemmel a pénzt, a másikkal a zsidót fogtam. Erősen mind a kettőt. Az csöndes volt, ez feljajdult. Utána a közelből meg az asszony sikongott...

Pár perc múlva előttünk botorkáltak mind a ketten. Összebilineselve, persze. Úgy néztek ki, mintha karonfogva mennének... Mondhatom, azt az éjszakai sétát sohse felejttem el. Csudaszép volt... Az első kísértésből tisztán szabadult lelkiismeret diadalútja!

Rövidesen Kolozsvárra jutottunk a nyomozás során. Itt kaptam az igazi elismerést azért, hogy a Tompa Mihály tanyájáról lemondtam ott a hideg éjszakán, a hallgató, hóruhas öreg fák alatt...

Altörjay ezredes úr volt a kerületi parancsnok. Maga elé rendelt s az összegyűlt tiszt urak előtt megvárta a kezünket, azt mondta ránk: Minta csendőrök! A tisztakar lekísért a próbacsendőriskolába, ott még egyszer hallottuk a legszebb dicséretet.

Tán itt se' lennék köztetek, ha nem állok olyan rendületlen eredmény-várással ott a csatakos, hideg erdőben — Izsákra lesve... fejezte be Kiss szerény mosollyal, melyben ott volt egy tiszta, becsületes élet minden szépsége.

Ne higgyétek ám, csendőrök, hogy ezt a történetet csak úgy kitaláltam. Megtörtént ez bizony, szóról-szóra úgy, ahogy leírtam. Kiss János II. tiszthelyettes két esztendővel ezelőtt még a budapesti II. osztálynál szolgált, mint a tápiósápi örs parancsnoka. Ott lakik most is, 1925 őszén ment nyugdíjba.

Feszesen, keményen tisztelegjétek neki, ha találkoztok vele!

tekintendő s így is tüntetendő fel. Célszerű lesz azonban ezen körülményt is felemlíteni.

Vallásnál csak a törvényesen bevett és elismert felekezeteket kell feltüntetni. Ezek: a római katolikus, a görög katolikus, a görög keleti, a református, ágostai evangélikus, unitárius, baptista és izraelita vallás. Ezek egyikébe sem tartozókat mint felekezetnélkülieket kell megjelölni.

A foglalkozás megjelölése a leírandó egyén által űzött mesterség alapján történik. Oly egyéneknél, kik rendszeres foglalkozást nem űznek, munka nélkül csavarognak vagy koldulásból tartják fenn magukat, ezen körülményt mindig pontosan fel kell tüntetni.

Különös gondot kell fordítani az előző büntetések megállapítására és feltüntetésére. Itt azonban nemcsak a királyi bíróságok, hanem a rendőri hatóságok által kiszabott büntetéseket is figyelembe kell venni és fel kell tüntetni. Felemlítendő az is, hogy a büntetés mikor, miért, mely bíróság (rendőri hatóság) által és mily mérvben szabott ki.

A felsorolt személyi adatok legnagyobb részét legtöbb esetben csak a büntettes bementése alapján tüntetheti fel a csendőr, miért is azok ellenőrzésére gondot kell fordítani. Ha mód van, a bementett adatokat a rendelkezésre álló vagy beszerzett okmányokkal való összehasonlítás alapján helyesbíteni kell. Az adatok igazolására elfogadhatók köz- vagy magánokiratok, személyazonossági igazolványok, vagy olyan iratok, melyekből a leírandó egyén kiléte kétséget kizáró módon megállapítható. Elfogadható még hatósági személyek vagy a járőr által ismert megbízható egyének igazolása is. A büntetett előélet, illetve az előző büntetések megállapításánál az illetékes községi előljáróság, szükség esetén az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal nagyban segítségünkre lehet.

B) Megjelenés:

A személyi adatok felvétele után a leírandó egyén külsejének megjelölésére kell áttérnünk és azt az alábbi sorrendben kell eszközölnünk:

A test magasságát kétféleképpen — centiméterekkel és leíró jelzőkkel — határozhatjuk meg. Előbbi pontosabb, utóbbi könnyebb. A felismerés elősegítésére azonban a leíró jelzőkkel való meghatározás is elegendő. A centiméterben való meghatározásnál a test magasságát a saroktól a fejtetőig húzott függőleges vonal hossza adja meg. A mérést lábbeli nélkül kell eszközölni. A leíró jelzők alkalmazásánál a magasságot becslés alapján állapítjuk meg. A gyakorlatban 160 centiméterig alacsony, 160—170 centiméterig közepes és 170 centiméteren felül magas megjelölést használunk. Mint érdekes körülményt megemlítem, hogy a különböző körülmények között eszközölt méréseknél — azok pontossága esetén is — találhatunk némi eltérést. Az erős munkában elfáradt test ugyanis 1—2 centiméterrel kisebbnek, míg a pihent test ugyanennyivel nagyobbak fog mutatkozni.

A termet leírásánál a nyak, váll és derék vonala bír különös fontossággal. Megjelölésre rendszerint zömök, szikár, köpcös és hórihorgas jelzőket használunk.

A nyak méret szempontjából vastag, közepes, vékony, hosszú és rövid, forma szerint pedig egye-

nes és ferde lehet. Sajátosságai közül a golyvás, tokás és ádámesutkás jelzések az ismertebbek.

A váll széles, közepes és keskeny, illetve forma szempontjából egyenes (vízszintes), lehajló, felhúzott vagy elferdült lehet. Sajátosság a púpos váll.

A derekat csak méret szerint jelöljük meg s leírását vastag (köpcös, elhízott), közepes és karesú jelzőkkel eszközöljük.

A testtartást a törzs és végtagok vonalrajza fejezi ki és az feszes, fesztelen, egyenes, nyugodt, görnyedt, fejét lelógató lehet. A végtagok állása és esetleges jellegzetessége ugyancsak itt említendő fel.

A lábakat forma szerint egyenes, ó lábú és x lábú, méret szempontjából hosszú, közepes és kis jelzőkkel szoktuk megjelölni.

A járás lassú, gyors, nehézkes vagy könnyed, ugráló, ringó, kis- vagy nagy léptekkel járó, bicegő vagy sánta lehet. Utóbbi két esetben mindig tüntessük fel azt is, hogy az melyik lábra történik.

A beszéd megjelölésére, mint a felismerésnél igen fontos szerepet játszó körülményre, különös gondot kell fordítani. A beszéd egyéneknél ugyanis annyira jellegzetes, hogy hozzátartozóinkat és ismerőseinket arról — telefonon át is — könnyen meg tudjuk ismerni és másoktól meg tudjuk őket különböztetni.

A beszéd megjelölésénél a kiejtést, hanghordozást, tájszólást és az esetleges szervi hibákat kell figyelembe venni.

A kiejtés főleg a szavak hangsúlyozásában nyilvánul meg. A magyar ember rendszerint az első szótagot, a német a második, a francia az utolsó szótagot ejti ki hangsúlyozottan, míg a szláv nép — cseh, tót és szerb — keményen ejti ki a magyar szót.

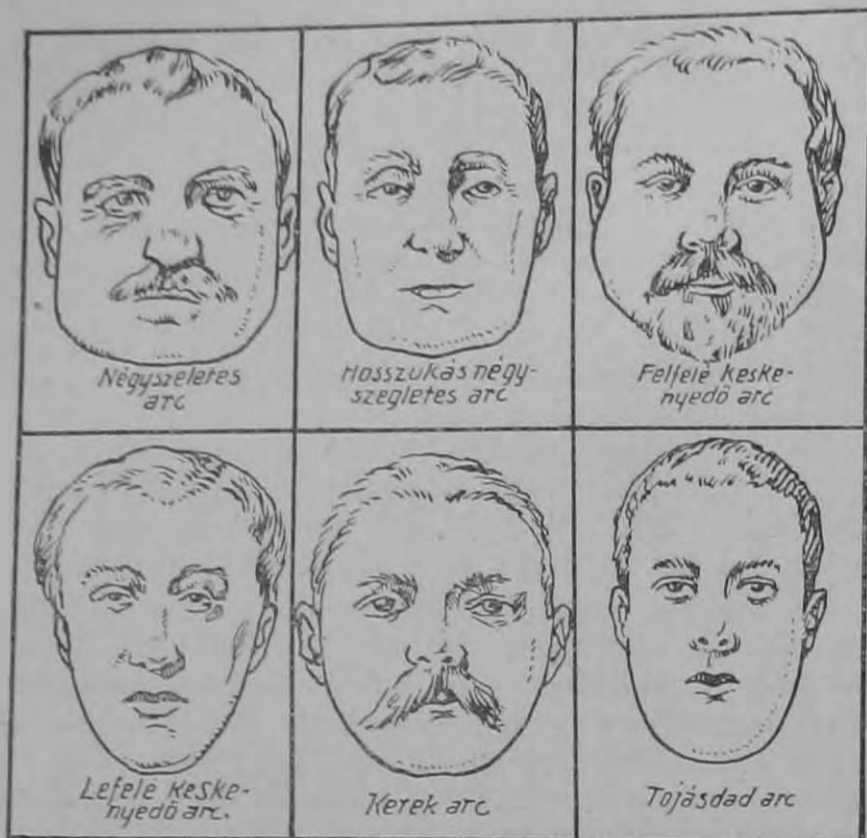
A tájszólás vidékek szerint változik s az érdekelt vidék jellegzetes beszédmódját mutatva, főleg az egyes betűk kiejtésében nyilvánul meg. Debrecenben és környékén az alsóbb néposztály általánosságban u-val és i-vel beszél, lú-nak mondva a lovat és píz-nek ejtve a pénzt. Szeged és Kecskemét környékén pedig az ö betű használatos s híres-nek mondja a hírest. Ezenkívül azonban majdnem minden vidéknek megvan a maga jellegzetes tájszólása, amelynek használata ezen vidékhez való tartozásra mutat.

A hanghordozás megjelölésére magas, mély, éneklő hangú, akadozva, hadarva beszélő kifejezéseket szoktunk használni. Szervi hibáknak pedig a selypítést, dadogást és racesolást szoktuk tekinteni. Ezek fennforgása esetén kívánatos lesz annak a feltüntetése, hogy ezen hibák milyen betűk kiejtésénél mutatkoznak a leggyakrabban.

A személyleírás felvételénél előfordulhat, hogy a leírandó némaságot és ezzel kapcsolatban süketiséget színlel. Ilyen esetekben ajánlatos lesz ennek valódiságáról meggyőződést szerezni. Ezt a legkönnyebben valamely tárgynak, például egy könyvnek a leírandó mögötti földreejtésével eszközölhetjük. Ha a süketiség valódi, akkor az illető, a padló rezgése folytán, a zajról tudomást szerez és arra reagálva, hátrafordul. Színlelés esetén azonban — különösen, ha az illető a kísérlethez való előkészületről is tudomást szerez — a zajra rendszerint meg sem

mozdul. Alkalmos tárgy hiányában a kísérletet tenyerünk összeesapásával is végezhetjük.

Tekintet alatt a szem kifejezését például szűrés tekintet, mozdulatoknál pedig a feltűnő jelenségeket, például beszéd közben kezével hadonászik,

1. ábra.

vállát rángatja, sűrűn pislog, szemhéjai rángatóznak stb. kell feltüntetni.

Különös szokásoknál és sajátságoknál a leírandó tekintetében, testtartásában, járásában, mozgásában és beszédében, valamint az egyes testrészeknél mutatkozó feltűnő tulajdonságokat, mozdulatokat és jellegzetességeket kell feltüntetni. Ezek, mint egyéni sajátságok, a felismerésnél különös fontossággal bírnak, éppen ezért minden alkalommal pontosan fel kell őket tüntetni. Szorosan véve, a különös ismertetőjelek is ide tartoznak, mert tulajdonképpen azok is a leírandó különös sajátságai.

C) A fej leírása:

A legnagyobb gondot a fej, illetve az arc leírására kell fordítani. Ennek oka részint abban keresendő, hogy az arc a test legjellegzetesebb része, másrészt pedig a felismerésnél ez a rész lesz a legszembeötlőbb. Leírása a legnehezebbek közé tartozik s éppen ezért különös gondosságot igényel.

Az egyes részek megjelölésénél irányadóul vagy egy általános — a leggyakrabban előforduló — alakot vagy egy méretet veszünk, melyhez aztán a leírandó részt viszonyítjuk. Ezt a méretet vagy formát normának nevezzük.

A fej, illetve az arc oldalnézeti normáját a fejtetőtől az orrtőig terjedő homlokrésznek, az orrtőtől az orralapig tartó orr-résznek, valamint az állrésznek mérete, illetve egymáshoz való viszonya adja meg. Előlnézetben pedig a halántékesontnak, a járomesontnak és az állkapocsosontnak viszonya adja meg a normát. Ha ezen részek között arányosság van, akkor az arc szabályos (normális), minden más esetben — a mutatkozó aránytalanságnak megfelelően — szabálytalan arcról beszélhetünk.

Az arc alakját szemben és oldalról kell megvizsgálnunk. Formája szerint négyszögletes, hosz-

szúkás, felfelé keskenyedő, lefelé keskenyedő, kerek és tojásdad lehet. (1. ábra.) Sajátságai közül a szeplős, himlőhelyes, kiütéses és ragyás megjelölések a legismertebbek. Ide tartozik az arenak teltség szempontjából való megjelölése is, amire kövér, teltarcú és sovány jelzéseket szoktuk alkalmazni. Fel- emléttése — könnyű változhatósága miatt — csak különleges esetekben, például nagy kövérség esetén szükséges.

Az arc színe szőke, barna (világos vagy sötét), veres, sárgás, epés, napbarnított és fekete lehet.

A haj színe és természete szerint kell leírni. Szín szempontjából szőke, barna (világos vagy sötét), veres, fekete, őszülő és fehér haját ismerünk. A barna kifejezés használatát — mint hibás színjelzést — kerülni kell s csak összetételében — világos- vagy sötétbarna — használjuk. Természet szerint síma, göndör, hullámos, gyapjas és borzas haját különböztetünk meg.

A haj színe és természete — a bajusszal és szakállal együtt — a felismerésnél csak ritkán játszhat döntő szerepet, mert az borotválás, frizuraváltoztatás, átfestés következtében igen könnyen változhatik s ezzel a szökésben levő büntetettek, miután az külső megváltoztatásra igen előnyös, gyakran próbálkoznak is. A haj eredeti színét legkönnyebben a szemöldök vizsgálatával őrizhetjük ellen, mert ennek festését rendszerint mellőzni szokták.

Homlok alatt a fejnek a haj szélétől (a koponyafedő és homlokcsont összeforradása) a szemöldökig terjedő részét értjük. Leírása — az archoz hasonlóan — előlről és oldalról történik. Előlről való szemlélésnél a homlok magasságát vizsgáljuk. Normáját az orr-rész és állrészhez való viszonya

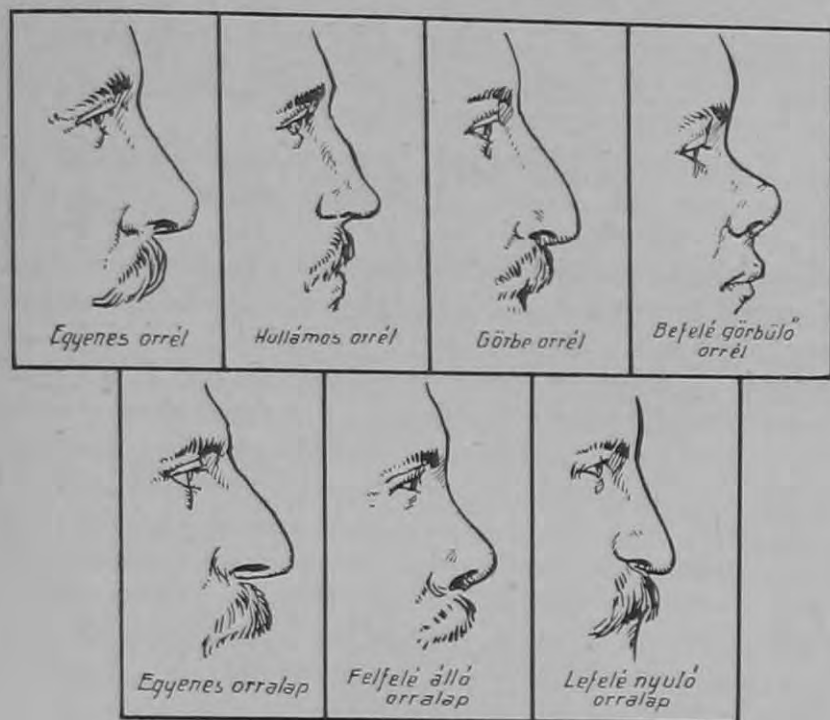

2. ábra.

adja meg és ezek szerint magas, normális vagy alacsony lehet. Oldalnézetben a normát a két halánték közti távolság mutatja és ennek alapján széles, rendez és keskeny homlokat különböztetünk meg, amely egyenes, előre- vagy hátradülő lehet. (2. ábra.)

Sajátosságai közül a függőlegesen, hullámosan, vagy vízszintesen haladó ráncok, a homlokdudor és a homlokmélyedés a leggyakoribb.

A szemöldököt alak (forma), méret és szín szempontjából szoktuk megjelölni. Alak szerint ívelt, egyenes és hullámos, méret szempontjából hosszú,

3. ábra.

rövid, széles, keskeny, vastag és vékony szemöldököt ismerünk. Színe pedig világos- vagy sötétszöke, veres, világos- vagy sötétbarna, fekete, fehér vagy őszülő lehet. Sajátosságai közül ritkasága, sűrűsége, kefe- vagy ecetszerű volta érdemes a felemlítésre.

A szemöldök eltávolítása, miután festése vagy borotválása könnyen feltűnik, nehéz.

A szem méret szempontjából nagy és kicsi, állása szerint pedig beeső, kidülledt, rendesen- vagy ferdénálló lehet. A gyakorlatban használni szokott kis és nagy megjelölés nem fedti ugyan a valóságot, mert az emberi szemgolyó felnőtt embernél körülbelül 1 milliméter eltéréssel egyforma és csak a szemüregben való elhelyezkedése szerint látszik nagynek vagy kicsinek, ami azonban a bennülő vagy kinnülő szem fogalmi körébe tartozik.

A szem tulajdonképpen alapszíne — Bertillon elmélete szerint — kék s a látható többféle szín ennek világos vagy sötét alapon való keveréke. Gyakorlatban világoskék, zöldes, szürkés, sárgásbarna, sötétkék, sötétbarna (fekete) szemet különböztetünk meg.

A szem legismertebb sajátossága a kancsalság, ami tulajdonképpen a szem kóros elváltozásában nyilvánul meg. Megjelölésénél pontosan meg kell határozni, hogy a leírandó melyik szemére — jobb, bal, mindkettő — kancsal. Pápaszem, szemüveg és monokli esetleges viseletét szintén fel kell tüntetni.

A fül az arcnak a személyazonosság megállapítására legalkalmasabb része, ami azzal magyarázható, hogy a fül az idők folyamán sem változik el és alakja, formája mindig ugyanaz marad. Az oldalról való fényképezés is a fül beható megvizsgálhatása végett történik.

Méretét a fej többi részeihez viszonyítva állapítjuk meg s ezek szerint nagy, normális és kicsiny lehet. Formáját előlről nézve, a fejhez való állása

szabja meg, melynek alapján fejhez lapuló, rendes állású, fejtől elálló fület ismerünk. Oldalnézethen pedig négyszögletes, kerek, ovális vagy háromszög-alakú lehet.

Sajátossága szerint lapos, hegyezett és fodrozott megjelöléseket szoktunk alkalmazni. Itt említendő fel a hallás hiányosságának foka is, ami teljes sükettség, jobb- vagy balfülre süket, jobb, bal vagy mindkét fülre nagyothalló lehet.

Az orr jellegzetessége rendszerint fajonként változik s alakja sokszor egész fajra ráüti bélyegét, például a zsidóság görbe orra, vagy tótok pisze orralakja.

Megjelölésénél — fontos részeiként — az orrél és orralap szerepel. Az orrél, formáját tekintve, egyenes, kifelégörbülő, lefelégörbülő és hullámos lehet. Az orralapnál egyenes, felfeléálló és lefeléálló formát ismerünk. (3. ábra.)

Méret szempontjából nagy, normális és kicsiny, illetőleg széles, rendes és keskeny orrokat különböztetünk meg. A normát a fej többi részeihez való viszonya adja meg. Jellegzetességei közül a borvirág a legismertebb.

A bajuszt szín és forma szerint írjuk le. Színét tekintve, világos- vagy sötétszöke, veres, világos- vagy sötétbarna, fekete, őszülő és fehér bajuszt ismerünk. Alakja szerint nyírott, lelógó, felálló, valamint pödrött lehet. Festése, átváltoztatása könnyű és az arc vonásainak megváltoztatására igen alkalmas.

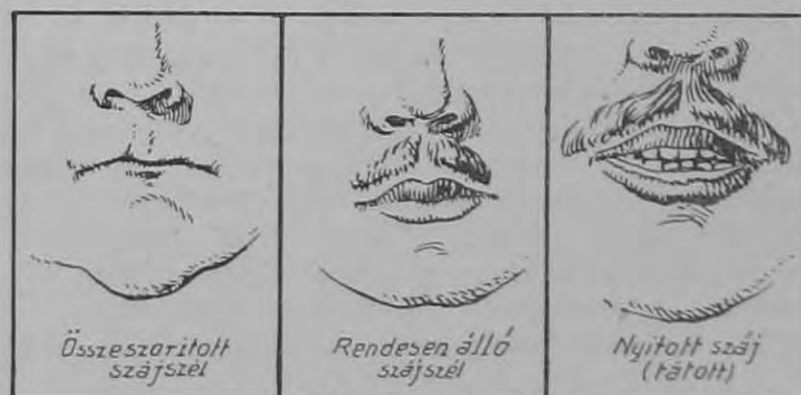
A száj és alak leírása méret, forma és sajátosság szempontjából történik.

Méretnél a normát a száznak az orr szélességéhez való viszonya adja meg. Ezek szerint nagy, normális és kis szájat ismerünk. Formája — a szájrészeknek egymáshoz való viszonya szerint — összehúzott, rendesenálló, nyitott (tátott) lehet. (4. ábra.)

Az ajkat csak forma szerint írjuk le és megjelölése előreálló alsó, előreálló felső és egymást fedő ajak jelzéssel történik. (5. ábra.)

Az áll leírását előlről és oldalról eszközöljük. Előnézetben szélességét és sajátosságát, oldalnézethen pedig hajlását és magasságát kell megvizsgálni.

Szélessége meghatározásánál normáját a halánték- és járomcsontok közötti, képzeletbeli függő-

4. ábra.

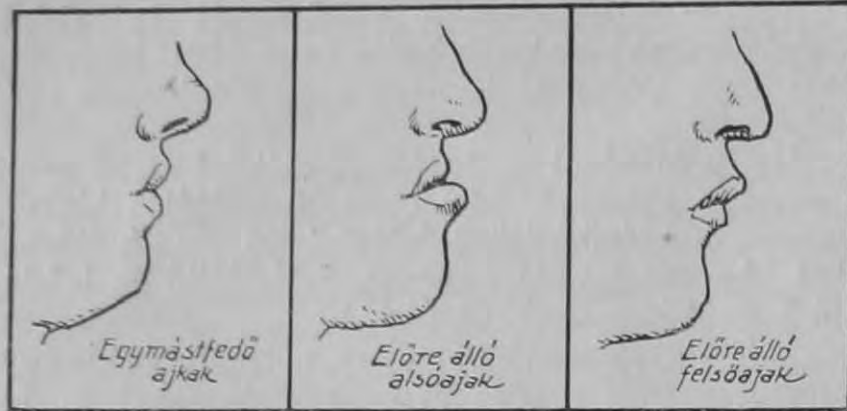
leges vonalhoz való viszonya adja meg s ennek alapján széles, normális és keskeny lehet.

Magassága meghatározásánál a homlokrész és az orr-részhez való viszonya lesz a norma. Ehhez viszonyítva magas, normális és alacsony állat ismerünk.

Hajlása szerint egyenes, előreálló, hátradülő, formáját tekintve a hegyes és kerek áll a leggyakoribb. (6. ábra.)

A szakáll színét a haj és bajuszéhoz hasonlóan jelöljük meg. Forma szerint a pofa-, kör-, ajak-, kecske-, Kossuth- és császár-szakáll a legismertebbek.

A fogakat rendszerint csak sajátosság szem-

5. ábra.

pontjából szoktuk megjelölni. Ilyenek lehetnek: metszőfogak kiállása, a ritka fogazat, egyes fogak esorbasága vagy feltűnő hiánya, a hamis- és aranyfogak.

D) Megállapítható különös ismertetőjelek az egyes testrészekben:

Ismertetőjelek a test bármely részén fordulhatnak elő és mint egyéni sajátosság, a felismerésnél igen fontos szerepet játszik.

Leírásunkban igyekezni kell minél több ismertetőjelet feltüntetni, mert ezek az elfogandó egyén kilétét könnyen elárulhatják. A feltüntetés pontosságára különös gondot kell fordítani és sohasem szabad csak általános megjelöléseket alkalmazni, mert ezek rendszerint félreértéshez vezetnek. Hibás lenne például az „anyajegy a nyakon“ megjelölés, helyette „lencsenagyságú anyajegy a bal fülcimpa mögött“ leírás volna a helyes.

Az alsóbb osztályba tartozók leggyakoribb ismertetőjele a tetoválás, ami alatt a bőrbe mesterségesen alkalmazott betűket és rajzokat értjük. Fontosságuk főleg abban nyilvánul, hogy igen nehezen távolíthatók el és rendszerint évszámokat, valamint betűket is tartalmaznak. Megjelölésüknél a pontos helyén kívül az alakját s a kinézetét is fel kell tüntetni, esetleg le is lehet rajzolni, ami azok primitívségénél fogva semmi nehézséggel nem jár.

Ismertető jelként ezenkívül minden esetben fel kell tüntetni a testnek, illetve egyes részeinek hibáit vagy fogyatékoságát. Ilyenek lehetnek: vágásoknak, szúrásoknak látható helyei, forradások, sebhelyek, csonkaság, sántaság, kancsalság stb. Egyszóval mindazon jellegzetességet, ami a leírandó egyén felismerhetését elősegíti.

E) Legutoljára viselt ruházat:

Az utoljára viselt ruházat pontos leírásának főleg a szökésben levő büntettes elfogásánál juthat fontos szerep.

A leírás szín, szabás és anyag szempontjából történik s azt úgy férfiaknál, mint nőknél az összes látható ruházati cikkekre — főveg, felsőruházat, gallér, nyakkendő, kabát, mellény, nadrág, szoknya, lábbeli stb. — ki kell terjeszteni.

A ruházat általános megjelölésére úriass, polgáriass-, munkás- és parasztviselőt jelzéseket szoktunk használni.

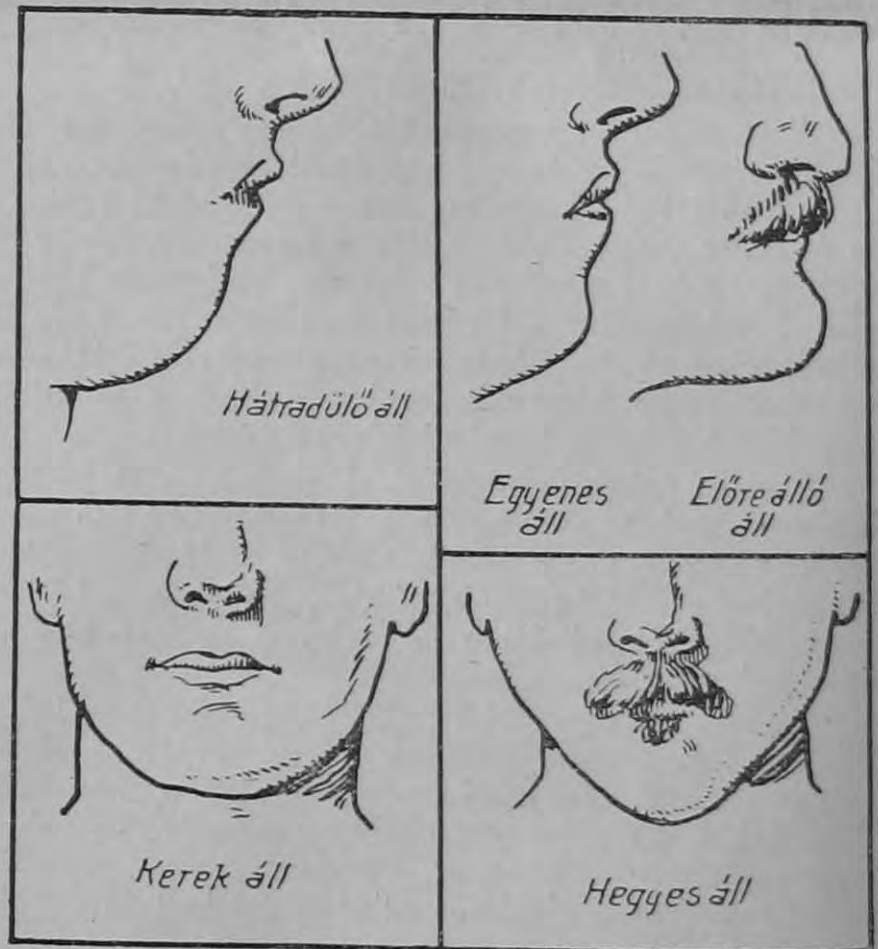
F) Használati tárgyak:

Ezen pont alatt Utasításunk oly tárgyaknak a feljegyzését rendeli el, amelyeket a csendőr a személyleírás felvételénél észrevétlenül is meg tud figyelni s melyek — mint a leírandó tulajdonai — ismertetőik lehetnek. Ilyenek: az óra, óralánc, gyűrű, dohánytárca, cigarettaszipka stb.

Fentiekből láthatjuk, hogy a személyleírás felvétele igen sok dolgot ad és csak akkor lesz pontos, ha azt gyakorlott kéz eszközli. Eppen ezért önkéntelenül is felvetődik az az eszme, vajjon nem volna-e célszerű őrseinket — Utasításunk rendelkezéseinek megfelelően — összeállított személyleírási úrlappal ellátni. A jelenleg rendszeresített és az államrendőrség által használt ily úrlap nem felel meg e célra, mert attól az Utasításunk által megkívánt személyleírás adatokban és sorrendben lényegesen eltér. A Szut. 546. pontja alapján új személyleírási lap volna tehát szerkesztendő, aminek keresztülvitelét nem gondolom lehetetlennek. Ennek rendszeresítésével nemcsak őrseink munkáját könnyítenénk meg, hanem a személyleírások pontosságát is nagyban elősegítenénk.

Végül még egy, látszólag jelentéktelen körülményre szándéksom rámutatni.

Utasításunk a felvett személyleírások megőrzését a tényvázlat fogalmazványa mellett rendeli el. Ebből természetesen következik, hogy az el nem fogott egyéneknél azt a feljelentés fogalmaz-

6. ábra.

ványa mellett kell megőrizni. Valószínűleg azért rendelkezik így, mert a személyleírást, mint a tényvázlatban (feljelentésben) szereplő egyénre vonatkozó pontos adatokat, szorososan a tényvázlatához tartozónak véli. Így azonban a személyleírás a bünygi feljelentések iratjegyzékének irattárába kerül s ha

a gyanúsított a nyomozás későbbi folyamán megszökik, azt onnan kell majd előkeresni.

Nem volna-e célszerűbb ezeket a személyleírásokat a Csüsz. 47. §-ában rendszeresített figyelőlapok mellett őrizni? Itt mindig kéznél volnának s emellett a figyelőlapok hiányos személyi adatainak kiegészítésére is alkalmasak lennének. És erre a figyelőlapnál, ahol az egész személyleírásra csak három sor áll rendelkezésre, szükség is volna.

A Santa Hermandad közbiztonsági katonai őrtestülete a XV. század végén, mint a mai csendőrségek őse.

Irta: KILIÁN ZOLTÁN.

A csendőrségnek, mint katonai szervezetű közbiztonsági és közrendészeti szervnek ősi típusát a csendőrségi szakirodalom a francia *gens d'armes*-ből vezeti le. *Gens d'armes* annyit tesz magyarul, hogy *fegyveres emberek*, akik ezen a néven állandó csapatot alkotva a francia történelem különböző korszakaiban szerepelnek. E „fegyveres emberek” nem mindig jártak azonban egészen közel a mai csendőrség teendőihez. Meglehető tágasság mutatkozott megszervezőik és fenntartóik célkitűzése körül. *Preszly Lóránd* dr. m. kir. csendőrnagynak *A m. kir. csendőrség története* című kiváló műve rövid áttekintésben már megismertette a magyar csendőrség tagjaival a csendőrségnek, mint *katonai őrtestületnek* történelmi múltját. VII. Károly francia király állított fel 1429-ben egy ilyen katonai őrtestületet először *gens d'armes* néven. A *gendarmerie* néven szereplő különféle csapatokból alakult ki az első francia forradalom idején az a táborigazgatói szolgálatot teljesítő *gens d'armes* csapattest, melyből Bonaparte Napoleon a modern értelemben vett csendőrséget megeremeltette. Ez a modern francia csendőrség mint kizárólagos *közbiztonsági katonai őrtestület* 1799-ben alakult meg és azóta ősi mintája lett minden más állam csendőrségi szervezetének.

A francia népnek az újabb és legújabbkori Európa történetében való nagy szerepével magyarázható, hogy a *csendőrség megeremeltése mint francia érdem ment át a világ köztudatába — holott ez az érdem kétségtelenül a spanyoloké*. VII. Károly francia király is a szomszéd Spanyolországból vette át egy ott már az 1280 körüli idők óta készen álló kitűnő szervezet gondolatát. Ez a szervezet a világhírű *Hermandad*, mely a XV. század utolsó negyedében a *Szent Hermandad* elnevezést nyerte és ezen a néven a *világ lealsó közbiztonsági katonai őrtestülete* volt, teljes joggal mondhatjuk tehát, hogy a legelső csendőrség is a történelmi fejlődés sorrendjében. A mai spanyol királyi csendőrség: a *guardia civil*, melynek szervezeti és szolgálati szabályzatát dezséri Bachó László százados kitűnő fordításában most a nyáron közölte a *Csendőrségi Lapok*, szintén a Szent Hermandadból alakult ki, ha annak nem is nyílegyenességű folytatása.

Minden csendőr olvashatta már ujságokban és könyvekben, hogy a közbiztonság és közrend őreit *Szent Hermandad fainak* nevezik. Gyanútlan emberek itt valami tényleges szentre gondolnak, a közbiztonság őreinek védőszentjére. Erre a gondolatra könnyű eljutni, hiszen a tűzoltóknak is van védőszentjük Szent Flóriánban, aztán meg a vadászoknak és vadőröknek is Szent Hubertusban. Még egy előkelő budapesti nagy könyvtárban is megessett velem a spanyol csendőrség és rendőrség történetére vonatkozó tanulmányaim során, hogy a könyvtár tisztségviselője, akinek a forrásmunkák körül való eligazítás a dolga, ezt mondta nekem:

— *Santa Hermandad? ... Tessék talán megnézni a Szentek Legendáiban!*

Nagyot nézett, amikor megmondtam neki, hogy a Santa Hermandad közbiztonsági szervezet volt, nem pedig a római katolikus egyház szentje.

A spanyol hermandad szó magyar jelentése az, hogy *testvériség*. (*Hermand* ugyanaz, ami a francia *germain*: édestestvér.) E testvériség a kasztíliai és

aragóniai városok polgárainak szövetsége volt a rablólovagok korában az örökös fosztogatás ellen. Mint állandóan együtt tartott, jól gondozott fegyveres csapatot tartó szövetség, a Hermandad, már a XIII. század végén nagy jelentőségre tett szert a spanyolok földjén, noha a *ricosombres* (szóval-szóra: gazdag emberek) néven megjelölt grandok és köznemesek elleni szövetséget alkottak megfelelő fegyveres csapatok állításával. A Hermandad úgy a kiskirálykodó főurak, mint a lovagok, rablók, útonállóknak ellen egyformán sikeres eredményű szervezetnek bizonyult, sőt a királyi hatalom ellen is sikraszállt.

Ez az első Hermandad még nem viselte a *szent* jelzőt. Amint látjuk, városi fegyveresőrség tartása volt a lényege, magasabbrendű katonai gondolat nélkül.

Mintegy kétszáz esztendő viharzott el (itt igazán találó ez az elköptatott kifejezés) a Hermandad felett. Hol igen élénk, hol nyomavesztett szerepe volt ez idő alatt, hogy később, az aragóniai és kasztíliai királyságok egyesülésekor annál nagyobb jelentőségre jusson. Ekkor lett belőle *Santa Hermandad* néven csendőrség.

Érdekes véletlen, hogy e közbiztonsági katonai őrtestület megalakulása egybeesik a mai spanyol állam megalapozásával. Kasztíliai Izabella és Aragóniai Ferdinánd házasságával kezdődött az egységes spanyol állam kialakulása; az alapvetésben pedig nem csekély érdeme volt a Santa Hermandadnak, mint a közbiztonság és közrend, a törvények uralma biztosítójának.

Elgondolhatjuk, hogy a különböző rendű és rangú nemesek, mint féktelen kiskirályok a büntetteknek micsoda seregét vitték véghez az egyesülést megelőző lezüllött királyi hatalom idején. Egy-egy garázda grandra rá lehetett volna olvasni az egész mai büntető-törvénykönyvet elejétől végig. A féktelenkedés természetesen elsősorban azok ellen irányult, akik nem védhették magukat: a falusi lakosság ellen. A városi polgárság életét és vagyonát nem merte egykönnyen fenyegetni sem grand, sem hidalgó, mert a városok mögött ott volt a hatalmas Hermandad és kérelhetetlenül lesújtott a támadókra. Annál többet szenvedett a paraszt meg a falusi iparúzó vagy kereskedő, akiket a királyi, tehát központi hatalom tartozott volna megvédeni.

Már itt, a XV. század második felében meglátjuk ezzel történelmi guökerét a kétféle közbiztonsági szervnek: a *városi rendőrségnek* és a *falusi, vidéki csendőrségnek*. Mivel Európa egyéb országaiban is ilyenformán alakultak a közbiztonság körülményei, általános szokás lett, hogy városokban a polgárság saját rendőrsége, kisebb helyeken, vidéken pedig a központi államhatalom őrtestülete vigváz az élet- és vagyonbiztonságra. Jól emlékezhetünk rá: 1920 előtt tisztára ez volt az állapot nálunk Magyarországon is. A rendőrség teljes államosítása hazánkban örvendetesen bekövetkezett 1920-szal, külföldön azonban csaknem mindenütt a régi rendszer van érvényben, kivéve a legtöbb fővárost, ahol állami a rendőrség fontos államrendészeti érdekek miatt.

Fejtegetéseink során egyéb érdekes párhuzamokra is eljutunk.

Egy asszony, mint az első közbiztonsági katonai őrtestület megalapítója.

Aki kedveli a történelem érdekes furesaságait, el-tünődhetik azon, hogy egy asszony (ha mindjárt királynő volt is, de mégiscsak asszony) alapította meg az első közbiztonsági katonai őrtestületet. Kasztíliai Izabella volt ez a királynő, akit romantikus szerelem fűzött Katolikus Ferdinándhoz, az aragóniai királyhoz. Szerelme ellenére is a maga országszekerén maga tartotta kezében a gyeplőt ez az okos királynő. Éles szeme meglátta, hogy az agyonsanyargatott vidéki népet, de magát a központi királyi hatalmat is csak az az eszköz mentheti meg, ami a polgárságot megmentette: *egy erős, jól megszervezett őrtestület*. Ez az őrtestület azonban nem lehet polgári jellegű, hanem a királyi hatalomnak, az egész ország törvényeinek fegyveres kifejezőjének kell lennie úgy befelé, mint kifelé. *Katonai jelleggel kell tehát adni neki.*

Igy lett a városi polgárok rendőri Hermandadjából állami katonai közbiztonsági örökös szerv, azaz csendőrség a mai fogalmi tartalomnak megfelelően. A meglevő hatalmas Hermandadot ugyanis nem vetette

el Kasztíliai Izabella, hanem militarizálta és országossá fejlesztette ki.

Az 1476-ban Madrigálban összegyűlt cortes (korte = országgyűlés) tette törvénné, hogy Kasztília valamennyi községe köteles belépni a Szent Hermandad fentartói közé.

A törvény rendelkezései először csak három-esztendei próbaidőre szóltak. *Minden száz háztulajdonos egy nehézfegyverzetű lovasesendőrt tartozott kiállítani.* Ezen az úton kétezer lovas- és néhány száz gyalogesendőrből álló esendőresapat alakult, melyet királyi tisztek vezényeltek. A törvény világosan kimondta, hogy a esendőresapat kötelessége állandó portyázó szolgálat útján az országutak, városok és falvak közbiztonságának fentartása, a büntető- és közrendészeti törvények rendelkezéseinek érvényrejuttatása és az ítéletek végrehajtása.

Ez a Santa Hermandad lényegében kettős jelentésű intézmény:

1. jelentette a közbiztonsági katonai őrtestületet fentartó városok és falvak szövetségét;

2. jelentette (különösen később, a XVI. évszázadtól kezdve) magát az őrtestületet.

A garázda nemesség hamar észrevette, hogy ez a rendőrző milícia a kiskirálykodók hatalma ellen is dolgozik; ezért mindent elkövetett, hogy a csapat szilárd szervezetét megbontsa. E lázító és bomlasztó törekvései azonban nem sikerültek, mert a királyi hatalom viszont minden eszközzel azon volt, hogy az intézményt minél jobban fejlessze. Nemsokára a jóérzésű nemesei nagybirtokosok is csatlakoztak a Szent Hermandad szövetséghez.

Érdemes elmondani ennek a esendőrséget fentartó szövetségnek az alkotmányát, mely az igazgatást a legkisebb részletekig szabályozta és bizonyos mértékű esendőrségi szolgálati utasítást is adott a milícia tisztjeinek és legénységeinek. Minden résztvevő helység egy-egy képviselőt küldött az évenként tartani szokott nagygyűlésbe, ahol a szövetséget illető mindennemű kérdést megvitatták. Minden tartománynak, közigazgatási kerületnek megvolt a maga ügyvivője, aki a pénzügyeket vezette és hozzá beérkezett hírek szerint a esendőrség munkáját irányította. Minden, legalább harminckéményes helység egy, a nagyobbak két alkaldet kaptak kinevezés útján. A két alkaldeből az egyik nemes, a másik polgár volt és tisztjüket szabályos időközökben felváltva látták el. Az alkalde volt a vizsgálóbíró és elsőfokon ítélőbíró egyszemélyben. Ő irányította a esendőrség nyomozó tevékenységét, ő fizette a esendőrség zsoldját.

Régi dolog, hogy a *leakitünőbb esendőrség sem jelent eredményt jó büntetőtörvények és jó igazságszolgáltatás nélkül.* Diercks, a madridi spanyol királyi történelmi akadémia tagja, kinek munkáiból adataink egy részét vesszük, megírja, hogy Izabella királynő a esendőrséghez új büntetőtörvénykönyvet is szerkesztett: 1480-ban megbízta Alfonso Diaz de Montalvo doktor büntetőjogtudóst, hogy mindenre kiterjedő új jogszabályozást írjon. 1485-re elkészült a mű és *Ordenanzas Reales* címen ki is nyomatták, mint az első nagyobb spanyol művek egyikét. Megbízható jó bírói kar megteremtése fejezte be a reformot.

Az első közbiztonsági katonai őrtestület hatalmas sikere.

A Santa Hermandad esendőreinek működését mai meghatározással bombasikernek mondhatnók újságaink nyelvén. Az a hatalmas tetterő, mely általában a katonai szerveztű közbiztonsági testületeket jellemzi és amely a magyar királyi esendőrségnek is egyik főéke, bámulatos gyorsasággal meghozta az eredményt a Santa Hermandad esendőreinél is. Kétezer és egynéhány száz esendőr nem lehetett könnyen figyelmen kívül hagyható tényező Kasztília bűnözőinek; gondoljunk meg, hogy esonka országunk nyolc és félmillió lakosára tizenegyezer esendőrünk van körülbelül, az akkori Kasztília alig számlálhatott többet hatszázötven ezer, legfeljebb egymillió léleknél. (Ma Ó- és Új-Kasztília népe körülbelül négymillió ember.)

A esendőr csak a törvényt nézte, semmi egyebet. Ezrek és ezrek menekültek ki külföldre, hogy elkerüljék bűneikért való bűnhődésüket, a esendőrség azonban mégis megtalálta a módját annak, hogy a büntetés el-

érje mindazokat, akiknek volt a rovásán bűncselekmény. Rangra, társadalmi állásra egyáltalán nem volt sem a esendőrség, sem a bíróság ez egyszer tekintettel. A rablófészkeket megsemmisítették, az önbíráskodást megakadályozták, minden jogsértést az illetékes bírák elé tereltek. Maga Izabella királynő is számos esetben adott közvetlen utasítást a Santa Hermandad rendőrző katonáinak; minden pénteken maga is törvényt ült a sevillai királyi palotában és döntött a hozzá fellebbezett ügyekben.

A kasztíliai Santa Hermandad esendőrségének rendkívüli sikere olyan nagynak mutatkozott már az első időben, hogy Aragóniában szintén megcsinálták a testvérszervezetet.

Az első három esztendő után, melyet kísérleti időszaknak szántak, újabb hároméves időszakra azonnal meghosszabbították a Santa Hermandad fentartását és ennek a második három évnek letelte után újabb és újabb három évig megmaradt az intézmény, egészen 1498-ig.

A közbiztonsági és közrendészeti szervek munkájáról sokszor halljuk és olvassuk azt a tréfás megállapítást, hogy a esendőrség és rendőrség létalapját a bűnözők és rendbontók adják; ha tehát nagyon irtják ezeket, nem marad kikre vigyázni. A *bűnmegelőzés* elvének mai korszakában magától értetődően nevetséges ez a vélekedés, minden próbacsendőr tudja, hogy a modern közbiztonsági szolgálat vezető nagy gondolata a megelőzés, nem a megtorlás. A Santa Hermandad esendőrségének tizenötödik századbéli ideje azonban még a bűnözés megelőzésére nem gondoló megtorló igazságszolgáltatás jegyében folyt le; amikor a bűnözők elfogytak, a rendbontók erősen meggyérültek, nem kellett az embereknek a esendőrség már, 1498-ban azzal a megállapítással, hogy feladatát teljesen betöltötte, feloszlatták a Santa Hermandad szövetséget.

A szövetség feloszlásával megszűnt annak a esendőrségre is. Az első közbiztonsági katonai őrtestület 1476-tól 1498-ig élt. Tisztjei és legénységi tagjai közül sokan nem mondtak búcsút életet és vagyont őrző élethivatásuknak, mert a városok és községek saját szolgálatukban megtartották őket, amivel megvetették a később nagyra nőtt polgári szerveztű rendőrségek alapjait.

A Santa Hermandad világhírét és a rendőrző tevékenységnek a Szent Hermandaddal való megjelölését kétségtelenül ez a közbiztonsági katonai őrtestület, azaz esendőrség csinálta. Működésének nagy híre, szerveztének nagyszerűsége értékes típust adott a világnak, belőle, a rövidéletű magból nőttek ki a tizenkilencedik század terebélyes fái, a nagy modern esendőrségek.

A tizenhatodik században a Szent Hermandad már nem jelenti községek rendfentartó szövetségét, hanem kizárólag a Santa Hermandad volt esendőrei által megalapozott rendőrséget. E rendőrség nagyjában ugyanazt a szolgálatot végezte, amit a tizenötödik század végének esendőrsége, de katonai jelleg nélkül.

A mai spanyol hadsereg élitesapata, a *guardia civil* néven ismeretes spanyol királyi esendőrség, mint a régi Santa Hermandad esendőrségének egyeneságú leszármazottja, büszke és dicsőséges ősrre tekinthet vissza, mely már az egységes spanyol állam bölcsőjénél ott volt.

Spanyolország élénk kölcsönhatásban élt mindenkör a szomszédos Franciaországgal. Napoleon bizonyára ismerte a spanyol történelmet annyira, hogy tudott a Santa Hermandad katonai szerveztű rendőrző testületéről és ez az ősi minta lehetett előtte meg tanácsadói előtt, mikor az első intézkedéseket megtette a francia gendarmerie megszervezésére.

Tudjuk, hogy úgy az olasz, mint az osztrák esendőrség is Napoleon munkája nyomán keletkezett. A milánói esendőrezredet 1805-ben állította fel a nagy francia császár; ez volt az a híres lombardiai esendőrezred, mely Napoleon bukása után Ausztria kezére jutott. A lombardiai esendőrezred tisztjei és esendőrei képezték ki az osztrák cs. kir. esendőrséget, mikor Ausztria az egész osztrák birodalomra megszervezte a esendőri szolgálatot. Magyarország, mint osztrák eszjárás szerint Ausztria része, szintén kapott az osztrák esendőralakulatokból. 1867-ben kezdődött a cs. kir. esendőrezredek megszűnésével a *csendbiztosok* ideje 1881-ig.

Azóta a magyar királyi csendőrség a legsajátabban magyar szervezeteink egyike. Az idegen mintának nyoma sincs benne, a magyar lélek átgyúrt mindent magyarra ebben az intézményben. Sem a gendarme, sem a carabinieri, sem a guardia civil neve nem jelent a megfelelő népek nyelvében annyi nemzeti ízt, annyi tekintélyt, annyi nemzeti büszkeséget, mint ez a fegyverre nem hivatkozó egyszerű, szerény név: *csendőőr*.

Támpontok a csatárképzéshez.

Irtta: ÜREGDY-NAGY LÁSZLÓ százados.

(ötödik közlemény.)

Oktatás: Ha az ellenséget meglepni nem tudjuk tüzelőállásunk elfoglalásával, mert a nyílt terepen már felfedezett bennünket s az új tüzelőállás helyén fedezésre alkalom nincs, helytelen volna a tűz megnyitásával a tüzelési előkészületek befejezésére várunk, miután az ellenség ez esetben teljes ellenhatás nélkül fejthetné ki tüzét velünk szemben. Ilyenkor arra törekszünk, hogy az ellenséget minél hamarabb fedezésbe szorítsuk s ezáltal a nyílt tereprészről való gyors előrejutásunkat lehetővé tegyük, mert ezzel rövid idő múlva kedvező terepen vehetjük fel újból a küzdelmet. Ezért, amint az állásba beértünk s a mulhatatlanul szükséges tüzelési előkészületeket az ellenség szemeláttára a lehető leggyorsabban megtettük, azonnal tüzelünk. Az előkészületek többi része és az állás berendezés — tüzelés közben — csak ezután következik. A mulhatatlanul szükséges előkészületek alatt az irányzék állítást és a zárócsapó kinyitását értjük.

Ilyen kivételes esetben eltérünk tehát a helyes végrehajtástól és elsősorban azt akadályozzuk meg, hogy az ellenség ne tüzelhessen reánk viszonzás nélkül, mert ez az ellenségnek előnyt jelentene, nekünk pedig ugyanolyan mértékben hátrányunkra esnék.

A tüzelőállás berendezése alatt, annak az álcázását, illetve a leplezését, puskatámaszték készítését és a fedezék javítását, vagy készítését értjük.

A puskatámasztékről már volt szó, a fedezék javítását és készítését a gyalogsági ázó felhasználásánál tárgyaljuk.

Negyedik kép. Egy csatárlánc rejtőzésre alkalmas terep széléről nyílt terepre szökell. A csatárok felváltva alkalmaznak álcául galyat, füvet, gyepféglát stb.

Oktatás: Támadás közben, ha a terep nem nyújt rejtőzési lehetőségeket, úgy az álcázás, mint a leplezés csak nagyon kezdetleges lehet. Legtöbbször meg kell elégednünk azzal, hogy álcá képen egy pár gyepféglát, a közelben található kődarabokat, néhány galyat vagy a fejünkre tett füvet használunk. Ezek pótolják a repülők elleni leplezést is azonfelül, hogy ha az ellenséges tűzhatás megengedi, a repülők eltávoztáig mozdulatlanok maradunk.

Tökéletesen mindegy, hogy a csatár a tüzelőállásban milyen testhelyzetet foglal el, ezt csupán a fedezék szabja meg.

2. A találati valószínűséggel való lövés.

Mielőtt a tüzelési tevékenységeket további részleteiben tárgyalnók, tisztában kell lennünk azzal, hogy puskánkat mikor és milyen távolságra használhatjuk, hogy a tüzeléssel valóban eredményt érjünk el.

A puskával, mint azt az irányzék is mutatja, 1600 méterig lehet célozva löni, ámde ilyen nagy távolságra a találati valószínűség olyan kicsi, hogy a kilőtt töltények nagyobb része veszendőbe megy. Amellett a tüzelés fárasztaná a csatárokat és végül határozottan ellenkeznek a támadási céllal az a sok szükségszerű megállás, melyet a tüzelés megkívánna s amely a lendületes támadást megakasztaná. A nagy távolságról való tüzelés, az előbb mondotakon kívül még a támadás alapelveivel sem volna összeegyeztethető, mely szerint minél hamarabb az ellenséghez kell jutnunk, hogy a közelharcot, vagyis a gyalogság tulajdonképeni harcát megkezdjük.

Bármilyen pontosan löjjön is a puska, tekintetbe kell vennünk azt, hogy a puskát az ember tartja s ezért löszabotosságota szív és idegek munkája nagyban be-

folyásolja. A legcsekélyebb célzási hiba — nagy távolságon — óriási eltéréseket eredményezhet, ezért a puskától sem szabad többet követelnünk, mint amit egy elsőrendű, de a kezelő ember élettani működésével szoros összefüggésben levő géptől követelhetünk. Ez a lefokozott követelmény pedig abból áll, hogy a puskát csak addig a távolságig használjuk, ameddig — az összes tényezőket tekintetbe véve, melyek a puska értékesítésében szerepet játszanak — a puskával az egyes ember minden célt, legalább minden második lövésével el tud találni.

Első kép. 100 méteren fejalak, 400 méteren mellalak, 800 méteren ritka csatárlánc, 1000 méteren szintén egy csatárlánc jelenik meg egymásután, a gyakorlatvezető jelére.

Egy kiképzett ember parancsot kap, hogy a megjelenő célokra tüzeljen. A 100 és 400 méteres célokra a parancsot végrehajtja, a többiekre jelenti, hogy nem tudja eltalálni és így hiába löne reájuk.

Második kép. 1—4—800 és 1000 méteren egy-egy csatárlánc jelenik meg egymásután a gyakorlatvezető jelére. Egyes ember helyett egy bemutató raj kap parancsot a tüzelésre. Az 1000 méteres távolságon levő célesoporra a rajparancsnok nem tüzel.

Oktatás. A távolságokat az elérhető találati eredményekhez képest beosztjuk:

legkisebb	} távolságra	mely a tüzelő csatártól 100 m.
kis		mely a tüzelő csatártól 400 m.
közép		mely a tüzelő csatártól 800 m.
nagy		mely a tüzelő csatártól 1600 m.
legnagyobb		mely a tüzelő csatártól 1600 m.-en felül terjed.

A legközelebb eső célok 100 méterre, vagyis a legkisebb távolság felső határán voltak. A következők a kis távolság felső határán: 400 méteren. A távolabbiak a középtávolság felsőhatárán, 800 méter távolságra voltak. A legtávolabbiak pedig 1000 méteren, vagyis nagy távolságon voltak.

Amint láttuk, az egyes ember csak a legkisebb és a kis távolságon levő célokra tüzelt, a többiekre jelente, hogy nem tudja eltalálni. Ez helyes is, mert az egyes ember csak a kis távolságon belül eső táborszerű célokra tud hatásosan löni, másszóval e távolságon belül legalább minden második lövésétől biztos találatot várhat, de találhat minden lövése is. A távolabb eső célokra való lövés egyes puskánál löszerpazarlás számba megy.

A csatárlánc már a 800 méter távolságon levő célesoporra is tüzelt, mert több puskának együttes hatásától a közepes távolság felső határáig a legkisebb célok ellen is jó találati eredményt várhatunk, vagyis átlag minden második lövésünk találat lehet. Pl. ha 12 lövést tettünk, valószínű, hogy abból legalább 6 lövés talál.

A közepes távolságon felül eső célokra puskával nem lövünk, ámbár igen kivételes esetekben, nagy célesoportokra, jó időjárás és megfigyelési lehetőség mellett, még a közepes távolságon túl eső célokkal szemben is érhetünk el eredményt.

A nagy és legnagyobb távolságon levő célok leküzdése már nem a puska, hanem a gépek feladata.

Ezek szerint annak a megbírálása, hogy egy célra tüzeljünk-e vagy sem, a helyes távbecslésen alapszik.

Ha a csatár a tüzelésre parancsot kap, ez a mérlegelés természetesen magától elesik és a parancsot kell teljesítenie. Ez a parancs azonban sohasem lesz eltérő az itt mondottakból.

Egy puskával tehát már tudnánk bánni. Ha azonban több puskánk van, akkor azokat az ellenség leküzdése céljából egységes vezetéssel kell kihasználnunk. Ezért aztán nem is bízhatjuk minden egyes csatár ítéletére azt, hogy mikor és melyik céltárgyra tüzeljen, mert ezáltal tüzünk szétforgácsolódik és hatástalan lesz. A puskákat tehát összefogjuk és parancsal szabályozzuk, hogy az emberek milyen módon, mekkora távolságra és hova tüzeljenek.

Harmadik kép. Ellenséges fészek 600 méteren. Bemutató raj parancsnoka vezényli: „Vezetett tűz, 600. Ellenséges fészek a sárga földhányásoknál.”

Negyedik kép. Fészek kiválóan rejtve. A gyakorlatvezető jelére a fészek emberei egyenként, kettesével szökődnek hátrafelé. Rövid felugrás után elvágódnak. Új tüzelőállásaikban is jó lehessen rejtőzni. Ha

van elég jelzőnk, az oldalakban is hasonló fészkeket helyezünk el.

A bemutató esatárlánc és a fészek között — 100—200 méter távolság legyen.

A bemutató raj parancsnoka esatártűzet vezényel.

Oktatás: Ha több puskával, mondjuk egy rajjal akarunk tüzelteni, azt, mint hallottuk, kétféle módon tehetjük. Vezetett tűzzel, amikor a tűzvezető rajparancsnok meghatározza, hogy milyen irányzékkel és az ellenség melyik részére tüzeljenek az emberek, vagyis céltárgyat ad és esatártűzzel, mikor a csatárok maguk választják meg a céltárgyat és az irányzékállást.

Vezetett tűznél minden ember a rajparancsnok meghatározta irányzékállással és céltárgyra kell, hogy tüzeljen. A megparancsolt irányzékállást azonban tüzelés közben megváltoztathatja a csatár, ha azt puskája sajátossága követelné, vagy megfigyelése szerint helyesnek véli. A vezetett tűz a gyakrabban előforduló tüzelési mód.

A csatártűzet olyan céltárgyak ellen alkalmazzuk, melyek vagy nehezen fedezhetők fel, vagy csak pillanatokra láthatók. Ilyen esetekben, amint a második gyakorlatnál is láttuk, a rajparancsnoknak ideje sem volna tűzparancs kiadására, mert mire az elhangzanék, a céltárgyak már régen eltűntek. A „csatártűz” vezényszónak elégnék kell lennie ahhoz, hogy minden csatár a vezetett tűznél előírt tevékenységeket önállóan végrehajtsa, vagyis megválassza az irányzékállást és a céltárgyra tüzeljen.

3. A saját és az ellenséges tűzhatás megfigyelése.

Az irányzék elrendelése legtöbb esetben csak a körül-belüli távolságot adja meg, mert hiszen a távolságot becsülnünk kell, amelyben mindig lehetnek hibák; másrészt igen ritkán fordul elő, hogy az ellenség távolsága pontosan egyik irányzék-állásunknak feleljen meg. Ha tehát azt akarjuk, hogy a középső találati pontok, vagyis a szórás magja a célba essék, akkor a célpontot át kell tennünk. Már pedig a saját tűzünk megfigyelése nélkül, nem lévén támpontunk, erre képtelenek leszünk.

De a saját tűzhatásunk megfigyelése lehetővé teszi még annak a megállapítását is, hogy milyen erkölcsi erejű ellenséggel állunk szemben. Minél jobban bírja az ellenség hatásos tűzünket, annál nagyobb az erkölcsi és ellenálló ereje, nekünk tehát annál óvatosabbnak kell lennünk.

Egyes lövések hatását csak a legritkább esetekben lesz alkalmunk megfigyelni, tehát nem is vesződünk ezzel, hanem az összefogott tűz hatását figyeljük meg, amelyhez támpontot nyújt egyrészt a becsapódások által okozott porzás, másrészt az ellenségnél tapasztalt mozgás.

Az ellenséges tűzhatás megfigyelése megengedi annak a megállapítását, hogy hatásosan lövünk-e az ellenséget? Mert minél jobban lövünk, annál inkább fedezésbe szorítjuk az ellenséget s annál gyengébb lesz az ellenség tüze. Következtethetünk a tűzhatásból az ellenség erejére, sőt erkölcsi fokára is, mert a nyugodt, jól fekvő tűz, magas erkölcsi erőről tesz tanubizonyosságot. Meg kell figyelni végül az ellenség tüzeinek hatásait azért is, hogy a hatásos ellenséges tűzből idejekorán kivonhassuk magunkat; ez rendszerint az ellenség további megközelítésével (szökellés, kúszás) történik.

4. A parancsnok és az ellenség megfigyelése.

Harc közben a parancsnok legtöbbször csak jellel tud parancsolni, miután a harci zajban a hangja elvesz. Ebből kifolyólag a harc közben adott parancsokat, helyesen és idejében csak úgy tudjuk végrehajtani, ha a parancsnokot folytonosan szemmel tartjuk. Nem kevésbé fontos azonban a saját erők megfigyelése is, hogy azokkal úgyszólván pillanatnyi pontossággal együtt működhessünk.

Ez a két irányú pontos, lelkiismeretes figyelés a támadás lelke.

Az ellenség megfigyelése a célzás és a tűzhatás megfigyelése által magától bekövetkezik. Semminek sem szabad elkerülnie a figyelmünket, ami az ellenségnél történik, mert különben az ellenség tevékenységeivel szemben nem tudunk ellenrendszabályokat alkalmazni.

Mozgolódás, gépek akadályai, gépek állásba való vitele, erősítés beérkezése stb. stb. mind olyan jelenségek, melyeket vagy meg kell akadályoznunk, vagy pillanatnyi előnyeiket ki kell, hogy használjuk. Harcban számtalan, fel sem sorolható, olyan dolog adhatja elő magát, melyeket csak az ellesség szakadatlan megfigyelésével tudunk javunkra hasznosítani.

5. Irányzékállítás.

A tűz megkezdése előtt való tevékenységek legfontosabbja az irányzékállítás. Ha irányzékunkat nem állítottuk be tüzelés előtt a megfelelő távolságra, tűzünk hatástalan marad és csak arra lesz jó, hogy az ellenség figyelmét magunkra felhívjuk. Hogy a helyesen fektetett tűz előrejutásunk szempontjából milyen fontos, az kitűnik a csatárnak abból a szabadságából is, hogy ha szükségét látja, a megparancsolt irányzékállítást joga van megváltoztatni, hogy ezáltal középső találati pontját célba hozza.

Éppen e fontosságánál fogva az irányzékállítást a tüzelési előkészületek közül szokásszerűen *elsőnek* kell végrehajtani.

6. A tűz megkezdése.

Minél később kezdjük meg a tüzet, annál huza-mosabb ideig tudjuk az ellenséget egyfolytában megközelíteni, vagyis annál rövidebb idő alatt érünk a közelharc távolságra. Természetes, hogy rövidebb idő alatt ugyanazt az ellenhatást számítva, kevesebb veszteségünk lesz s ebből önként következik, hogy az ellenséggel szemben a tulajdonképpeni gyalogsági harc megkezdésekor már hatalmas erkölcsi fölényben leszünk.

A tűznek minél későbbi megkezdése, egyúttal fokmérője embereink bátorságának és erkölcsi erejének, mert csak erkölcsileg magas fokon álló csatár tudja túrni az ellenséges tűzhatást anélkül, hogy a tüzet maga is viszonzná.

Az ideális tulajdonképpen az lenne, ha a harcot mindjárt a közelharcra kezdenénk. Miután azonban ez lehetetlen, a megközelítésen — mely a gyalogságnak csak kényszerű tevékenysége — át kell esnünk, ha az ellenséghez akarunk jutni. Így tehát puskával csak szükségképpen és csak akkor kezdjük meg a tüzet, ha megközelítésünk megakad és azt előre kell segítenünk.

Ha minden csatár ítéletére volna bízva, hogy a tüzet mikor kezdje meg, akkor megszűnne a vezetés és a harcban adódó különböző befolyások hatása alatt, mindenki más és más időpontban tüzelne. Ez végeredményében odavezetne, hogy az erő szétforgácsolódna és a harcba vetett egységek szétmállanának. Eredményt az egyes embernek még heroikus teljesítményétől sem várhatunk. Ezért kellett meghatározni azt, hogy kinek a kötelessége a tűz megkezdését elrendelni. A mai szétforgácsoló harcban erre csak a rajparancsnok képes, mert csak ő parancsnokol annyi ember felett, ahányat meg személyesen lehet vezetni.

Első kép. Ritka erdőben az előnyomuló raj egyik szárnyát biztosító két ember egy terephullám mögül előbukkanó két-három jelzővel találkozik, kik a biztosító emberekkel szemben éppen tüzelőállást készülnek elfoglalni. Az emberek közül, aki hamarabb észre veszi a jelzőket, azonnal megkezdheti a tüzelést.

Második kép. A raj olyan fedett terepen — pl. sűrű bokros terület szélén — nyomuljon elő, ahol a rajparancsnok csak azt a félrajt láthatja, amelyiknél tartózkodik. A másik félraj előtt 100 méterre egy álcá mögül hirtelen néhány lovas vágat (jelentő lovas, lovász) a közeli erdőbe (egy terepfedezet mögé). A félrajnak azok az emberei, akik a lovasokat észreveszik, azonnal tüzelnek.

Harmadik kép. A rajparancsnok előre gyülekezést parancsol. A rajparancsnok helyettes az egyik szélső embert indítja el, aki olyan tereprészre jut, ahova a rajparancsnok nem láthat (pl. egy hosszantozó hegygerinc ellenkező oldalára). Onnan látható lesz, amint a körülbelül 400 méterre levő jelzők egy géppuska stb. modellt akarnak állásba hozni. A bemutató raj embere tüzelni kezd.

Az ujoncok a bemutató rajnak mindig annak a részénél legyenek, ahonnan az egész gyakorlatot áttekinthetik.

Képek a Szombathelyen megtartott országos csendőrségi atletikai versenyről: Száhlender Béla altábornagy, a m. kir. csendőrség felügyelőjének fogadása.

Oktatás: Szabály, hogy az első tüzelőállást a rajparancsnok rendeli el, vagyis az ő parancsa nélkül kötelékben levő csatárnak nem szabad a tüzet megkezdenie. Most mégis azt láttuk, hogy a csatárok nem várták be a rajparancsnok parancsát, hanem maguktól megkezdték a tüzelést, jöllehet kötelékben voltak. Juthat tehát olyan helyzetbe is a csatár, amikor ettől a merev szabálytól szükségképen el kell térnie és a tüzet saját belátása szerint kell, hogy megkezdjé. Mindahárom gyakorlat olyan eseteket mutatott be, amikor a rajparancsnok nem láthatta, hogy a tüzet kezdő csatároknál mi történik, a tűzparancsra való várakozás pedig azt a veszélyt rejtette volna magában, hogy a kiváló céltárgyak eltűnnek a csatárok szeme elől. Ilyen kivételes esetekben a csatár, ha csak a rajparancsnok *külön* fenn nem tartotta magának a tűz megkezdésének elrendelését, a tüzet megkezdheti. Ezek az esetek a következők:

- a) személyes védelemből (1. kép),
- b) ha a legkisebb távolságon belül rövid időre felbukkanó, nagy célokat pillant meg (2. kép),
- c) ha észreveszi, hogy az ellenség valamilyen tüzeget akar állásba hozni és azt idejekorán nem tudja a rajparancsnoknak jelenteni (3. kép). A legutóbbi gyakorlatnál pl. csak tüzeléssel tudta a csatár megakadályozni vagy legalább is késleltetni a géppuska állásba hozatalát.

A tűznek ilyen alkalmakkor való megkezdése egyúttal jelentés is, miután a rajparancsnok éppen úgy tudja, mint a csatár, hogy a raj embereinek csak az itt felsorolt három esetben szabad a tüzet parancs nélkül megkezdeniök.

Tűzzel való rajtaütés.

Első kép. A fészekben levő jelzők körül-belül 200 méterre megközelíthetők, anélkül, hogy a fészek emberei a bemutató rajt észrevehetnék. A bemutató raj parancsnoka, még rejtve, tűzzel való rajtaütést parancsol, melyre a csatárok, ugyancsak rejtve előkészülnek és macskaügyességgel kúsznak a tüzelőállásba. A rajparancsnok füttyjelére a fészeken tüzzel rajtaütnek.

Második kép. Olyan terepen, ahol a fészek jól rejtethető, de a támadónak nyílt terepen kell azt megközelítenie, a fészek emberei a vigyázatlanul előnyomuló rajon tűzzel rajtaütnek.

Mindkét képnél a tűzzel való rajtaütést az ellenség megrohanása kövesse.

Oktatás: Az ellenség meglepésére való törekvés állandóan a szemünk előtt kell, hogy lebegjen, mert háborúban a meglepetések hozzák a legnagyobb eredményt. A siker különösen akkor nagy, ha az ellenség-nél a meglepés által okozott zavart azonnal kihasználjuk.

A tűzzel való rajtaütést két esetben alkalmazhatjuk és pedig:

- a) ha mi támadunk és sikerül az ellenséget kis távolságra észrevétlenül megközelítenünk, vagy
- b) ha a vigyázatlanul előnyomuló ellenséget, mint védők egészen közel engedjük magunkhoz és váratlanul erős, hatásos tűz alá vesszük.

Harmadik kép. Mint az első kép, csak hogy a támadó raj terepkutatói látják, amint a fészek emberei egy géppuskát igyekeznek állásba hozni, de nem tüzelnek reá.

Oktatás: A meglepés érdekében sokszor arról is le kell mondanunk, hogy az ellenséget egyik-másik tevékenységében megakadályozzuk, ha ebből később esetleg kár is háramolhatik reánk. A terepkutatók pl. látták, hogy az ellenség a géppuskát tüzelőállásba akarja hozni, mégsem tüzeltek reá, holott ehhez joguk lett volna. Igen, de a rajparancsnok a tűz megnyitását a meglepés érdekében magának tartotta fenn, a terepkutatók tehát helyesen viselkedtek, mert ha az ellenséget a tűzzel való rajtaütésünkkel sikerül meglepnünk és ha az ellenség meglepetését ügyesen kihasználjuk, a géppuskának, mely még úgysem volt tüzkész állapotban, az ellenség amúgy sem veszi sok hasznát, ha azonban eláruljuk magunkat, kérdés, hogy vajjon meg tudtuk volna-e akadályozni a gépnek állásba hozatalát, de az egész bizonyos, hogy nem sikerült volna meglepnünk az ellenséget s az már a mi támadásunkra felkészülve meg tudta volna akadályozni.

lyozni gyors sikerünket. Amit tehát a meglepéssel pillanatok alatt elértünk, azt fáradtságos, nehéz munkával kellett volna később megszereznünk, ha az ellenség meglepéséről csak azért mondunk le, mert nem vagyunk elég fegyelmezettek.

7. A célzott tüzelés.

Egyes ember a puskával a legkisebb és kis távolság felső határáig, tehát 400 méterig, több puska a középső távolság felső határáig, tehát 800 méterig minden távorszerű célt hatásosan löhet. A puskát eszerint joggal mondjuk a pontlövés fegyverének, már csak azért is, mert a megjelölt távolságokon belül rendszerint mutatkozó célok, alig látszanak egy-egy pontnál nagyobbaknak. E pont leküzdése területlövessel, olyan sok töltenyt kívánna, amennyit a katona nem is volna képes magával vinni, ennél fogva a puska sajátosságait és nagy löszabatosságát kihasználva, minden alkalommal a pontlövésre törekszünk. A pontlövés természetesen nyugodt, hidegvérrel célzott tüzet kíván. Ilyképen nemcsak az egyenletesen lassú tűz lehet célzott, hanem a gyorsabb, élénkebb tűz is, sőt, ha a célzás pontosságát fokozni lehetne, a gyorsabb, élénk tüzelésnél még pontosabban kellene céloznunk, mint a rendesnél, miután itt rövidebb idő alatt akarunk nagyobb hatást elérni. A nem célzott tűz löszerpazarlás, mert a rendelkezésre álló töltény mennyiséggel területlövés útján eredményre nem számíthatunk, már pedig az eredménytelenség az ellenség önbizalmát növeli és előremozgásra, védelem esetén pedig még szívósabb kitartásra serkenti.

A tűzharc tehát pontlövésekből áll. Élénk tűznél csak a lövések időpontjában lehet különbség a rendes tüzzel szemben, de sohasem a célzásban, mert annak mindig tökéletesnek kell lennie.

8. A célok értékelése és a céltárgy megválasztása.

Első kép. 3—400 méterre csatárlánc, melyben különböző nagyságú célok láthatók. Néhány ember a szomszéd rajokat is jelezze.

Oktatás: Minden csatár fegyelmezett és gondolkodó harcos kell hogy legyen, mert csak úgy tudja tüzeit vezetett tűznél is oda irányítani, ahol puskájának helyes alkalmazásától nagy eredményt várhat. A rajparancsnok csak a célcsoportot jelöli meg a tűzparancsában a célcsoporton belül a csatárnak kell értékelni a célokat abból a szempontból, hogy mely céltárgyak lövésével használja ki puskáját legjobban. A látható célok közül kétségtelenül azok ellen érünk el legnagyobb hatást, amelyek a legnagyobbaknak látszanak, mert azokat a legkönnyebben találjuk el.

Második kép. Ugyanaz, mint az első. A csatárláncból a gyakorlatvezető jelére egyes csatárok előre szökellnek.

Oktatás: Abból a célcsoportból, amelyre tüzelünk kell, most az előre szökellő ellenséges csatárok mutatják a legnagyobb célt s így a célok helyes értékelése mellett ezekre kellene mindenkinek tüzelni. Igen, de ha a most még mozdulatlan ellenség érzi, hogy reá nem tüzelünk, ezt a tűzszünetet szintén előre mozgásra használja fel s ez végeredményben azt jelentené, hogy mi magunk segítettünk az ellenségnek támadása végrehajtásában. Ez nagy hiba volna és hogy elő ne fordulhasson, az egész célcsoportot tűz alatt kell, hogy tartsuk, ami annyit jelent, hogy mindenkinek a vele szemben levő céltárgyakra kell, hogy tüzeljen és csak ezen belül értékelheti a célokat tüzharc szempontjából.

Harmadik kép. Mint a második, azzal a különbséggel, hogy a jelzők támadnak.

Oktatás: A célokat abból a szempontból is értékelnünk kell, hogy melyek reánk nézve a legveszedelmesebbek, mert első sorban ezeket kell megsemmisítenünk. Kétségtelenül azok a célok a legveszedelmesebbek, amelyek a legközelebb jutottak hozzánk, miután ezek akadályozhatnak meg legjobban harcotévékenységünkben.

Szabály tehát az, hogy elvileg mindenkinek a vele szemben levő célokra tüzel ugyan, de ezen belül a céltárgyat úgy választja meg, hogy első sorban a legveszedelmesebb, másodsorban a legnagyobb hatást megengedő célokat veszi tűz alá.

9. Tűzgyorsaság.

Minél rövidebb idő alatt, minél több jól célzott lövést tudunk leadni, annál nagyobb hatást érünk el. Az a cél, hogy rövid idő alatt küzdjünk le egy velünk szemben álló célcsoportot, vagy hogy ennek a célcsoportnak a letartása által az előre jutásunkhoz kedvező feltételeket teremtsünk, azt követelné, hogy állandóan élénken tüzeljünk. De ez nemcsak lösz, hanem az erőállapot megőrzésének is kérdése, mert a tüzelés, különösen pedig az élénk tüzelés fárasztó. Minél többet lövünk, annál jobban fáradunk s így annál kevesebb erőnk marad a közelharcra. Ezért tehát a csatárok azon szabadságuknak, hogy a tűzgyorsaságot maguk szabályozzák, csak akkor látják hasznát, ha tisztában vannak azzal, hogy mikor kell élénken, illetve mikor lehet lassan tüzelniök.

Első kép. Jól rejtőzött, mozdulatlan csatárlánc a kis távolságon belül.

Második kép. Nem rejtőzött, de igen kis célt mutató, mozdulatlan csatárlánc a kis távolság felső határán.

Mindkét kép hosszabb ideig legyen látható.

Oktatás: Mindkét kép kis célokat mutató, mozdulatlan ellenséget jelez. Ilyen célokra van időnk nyugodtan lőni. Kérdés, hogy vajon élénk tüzzel nagyobb hatást tudnánk-e elérni, mint az egyenletes, lassú nyugodt tüzeléssel? Nem. Ezért tehát a helyes tüzelési gyorsaság ebben az esetben a lassú tűz.

Harmadik kép. Fekvő csatárlánc, mintha e pillanatban foglalt volna tüzelőállást. A csatárok helyenként össze vannak tömörülve és ezeken a helyeken a tömörülés által nagy célt mutatnak. Kis idő múlva azonban az összezsúfolt részek észrevétlenül szét húzódnak.

Negyedik kép. Mozdulatlan csatárlánc 4—500 méterre. A gyakorlatvezető jelére 2—3 ember egyszerre szökell a figyelők felé.

Ötödik kép. Két félraj egymás mellett. A gyakorlatvezető parancsára egyik félraj kettésével, hármásával előre megy. A helyben maradt félraj élénken tüzel, a szemben felállított jelzőkre.

Mindhárom képnél legyen egy bemutató raj, amely vaktölténnyel érzékelteti a tűz élénkségét vagy lassúságát. A rajparancsnok a tűz megnyitását is rendelje el, hogy az ujoñcok szokjanak a parancshoz.

Oktatás: Ha az ellenség nagy célt mutat, azt a puska értékesítése, illetve az ellenség gyorsabb leküzdése szempontjából azonnal ki kell használnunk, mert hiszen az ellenség is észre veszi, hogy magatartása helytelen volt és azt minél hamarabb javítani igyekszik. Az ellenség hibáit legegyszerűbben tüzzel tudjuk saját javunkra kihasználni s miután a hibák rendszerint csak pillanatokig tartanak, e pár pillanat alatt kell nagy hatást elérnünk, tehát élénken kell tüzelnünk.

Ugyancsak jó és könnyen eltalálható célt mutattak az előre szökellő ellenséges csatárok is. Amde a szökellés is csak rövid ideig tart, a kedvező pillanatot tehát itt is gyors tüzzel kell, hogy kihasználjuk.

Ha a szomszédunk előre megy, a mozgás alatt nem tud tüzelni. A tüzet egyrészt pótolnunk kell, hogy a vele szemben levő ellenség ne szabaduljon fel tüzünk alól, másrészt, hogy előre mozgásához tüzoltalmat nyujtsunk. Féltávoli puskával ezt a két irányú feladatot csak akkor tudjuk megoldani, ha legalább kétszer olyan gyorsan tüzelünk, mint a szomszéd előre mozgása előtt tüzelünk.

Az itt elmondottakból tehát kitűnik, hogy az élénk tüzelés indokolt akkor,

- ha az ellenség nagy célt mutat,
- ha az ellenség előre jön, és végül
- ha a szomszédunk mozog előre.

10. Tűzősszpontosítás, tüzelosztás.

Nincs annyi gép és puska, még kevésbé van annyi lösz, amellyel azt az egész területet hatásos tűz alatt tarthatnók, amelyen az ellenség harc alkalmával elhelyezkedik. Ilyenformán kénytelenek vagyunk az ellenséget egyes tüzlökemekkel letartani, harcában megbénítani, sőt ha tudjuk, megsemmisíteni. Ezeket a tüzlökemeket az ellenség azon részei ellen alkalmazzuk.

Képek a Szombathelyen megtartott országos csendőrségi atletikai versenyről: A díszpáholy közönsége. Középen Száhlender Béla altábornagy, a m. kir. csendőrség felügyelője, tőle balra Schill Ferenc ezredes, szombathelyi csendőrküldési parancsnok, háta mögött, a kép jobb oldalán Fischer József ezredes, a belügyminisztérium VI. c. osztályának vezetője.

melyek vagy nagy célt mutatnak s ezáltal gyors és nagy hatást érhetünk el velük szemben, vagy veszedelmesek reánk nézve.

Ezen tűzlökemek összességéből áll a tűzoltalom, melyekkel a vezetett tűzön belül is csak akkor érhetünk el nagy hatást, ha a raj tűzét kis területre fogjuk össze. Ezt a ténykedést tűzösszpontosításnak nevezzük.

Első kép. Az ujoncoktól 5–600 méternyire olyan helyen, ahol jól, de nem feltűnően látszik, megjelenik először egy ember. Aztán fokozatosan kialakul a kép úgy, hogy egy 4–5 emberből álló csoport lesz látható (szakaszparancsnok, rajparancsnok, kürtös, jelentő futó). Később a csoporttól jobbra-balra egyes csatárok is jelenjenek meg.

A bemutató raj parancsnoka vezetett tüzet s ezután tűzösszpontosítást vezényel. (Pl. tűzösszpontosítás a sárga ház előtt látható csoportra.)

Második kép. A bemutató csatárlánc szárnyraj. A szabad oldalában, tőle mintegy 200 méterre, rejtőzésre alkalmas terepfedezet van, pl. kukoricás.

Ujoncok a bemutató csatárlánccal legyenek.

Jelzők a bemutató csatárlánccal szemben 5–600 méterre csatárlánccal szemben.

A gyakorlat kezdete után néhány perccel a kukoricás szélén ellenséges csatárok jelennek meg.

A bemutató raj parancsnoka a szárny felé eső félrajnak — a kukoricásban megjelent csatárokra — tűzösszpontosítást parancsol.

Oktatás: Nagy célok ellen a tűzösszpontosítás növeli a hatást.

A második gyakorlatnál a raj oldalában megjelent csatárok kétségessé tették a raj további támadását, miután oldalban vagyunk legérzékenyebbek. Ezért gyorsan le kellett küzdeni őket, s ezt a tűzösszpontosítással könnyen és rövid idő alatt elértük. Ezek szerint tehát két esetben használunk tűzösszpontosítást és pedig:

a) nagy célokra és

b) veszedelmes célokra.

Harmadik kép. A bemutató félraj védelmi sávja 100 méter széles. A félraj a védősáv közepén csak a szabályszerű kiterjedést veszi fel. Vele szemben a jelzők 4–500 méter távolságra, a védősáv egész kiterjedésében foglaljanak állást. A bemutató félraj parancsnoka a jelzőkre vezényeljen tüzelosztást.

Oktatás: A félraj védősávja olyan széles, mint a célok szélessége. Ha az ellenségnek csak egy részét vennők tűz alá, — pl. amekkora a félraj kiterjedése — akkor az ellenségnek tüzzel le nem kötött része veszteség nélkül előrejöhetne a közelharcba. Ennek megakadályozására más mód nem áll rendelkezésünkre, mint hogy a haresávunkba eső ellenséget teljes egészében tűz alá vesszük. Ezt az összefogott tüzzel vagyis a tűzösszpontosítással szemben tüzelosztásnak nevezzük.

Negyedik kép. Jelző csatárlánc 7–800 méterre. Bemutató csatárlánc rohamfélraja egyszerre előre szökell. A mozgás megkezdésekor a rajparancsnok a lövész félrajnak tüzelosztást vezényel a rohamfélrajjal szemben levő jelzőkre is.

Oktatás: Ha szomszédunk előre megy, akkor nem tud tüzelni s így az eddig általa letartott ellenség felszabadul a tűz alól. Természetes, hogy az ellenség is főképen az előretörő részre tüzel, mert az nagy célokat kénytelen mutatni, de természetes az is, hogy így a tüzzel le nem kötött ellenség puskáját tökéletesen értékesíthetné. Ez az előretörő félrajban nemcsak nagy veszteségeket okozna, de még az előrejutást is megakadályozhatja. Hogy tehát az előremozgó résznek az elengedhetetlen tűzoltalmat megadjuk, a vele szemben levő célokat is tűz alá kell vennünk. Ez ismét tüzelosztás.

Ezek szerint tüzelosztást is két esetben alkalmazunk, és pedig:

a) mikor haresávunk szélesebb, mint a kiterjedésünk, és

b) mikor szomszédunk előre megy és azt tűzoltalomban kell részesítenünk.

11. Tűzbeszűntetés, fedezés.

A tűzharcban előforduló összes tevékenységek pontos végrehajtása képezi a tűzfelügyelést. E tevékenységek egyrészt a terepfelhasználásból, másrészt a puskák értékesítéséből állanak. A puskák értékesítéséből folyó tűzfelügyelemnek lényeges alkotó része a tűzbeszűntetésnek pontos és helyes végrehajtása. Ha a tüzet nem akkor szűntetjük be, amikor kell, vagy amikor megparancsolják, nem vagyunk fegyvelmezett harcosok és minden más hátránytól eltekintve löszert pazarolunk.

Első kép. Csatlárlánc egyszerre szökell. Azután egyenként hajt végre szökelléseket.

Oktatások: A rajparancsnok „szökni” figyelmeztetőjére a csatlárok mindannyian besűntették a tüzet és előkészültek a szökellésre. Az egyenkénti szökellésnél pedig a csatlárok a megindulás előtt önmaguktól besűntették a zárócsapot. Miután a végrehajtás helyes volt, következik, hogy minden mozgás egyúttal *parancs* a tűzbeszűntetésére is.

Mozgás közben minden csatár a neki legkényelmesebb módon hordja a puskáját. Ha a zárócsapot nem csuknók be, könnyen megtörténhetnék, hogy a puskák elsűl és magunkban, akár egy bajtársunkban kárt tehet.

Második kép. A csatlárláncban fekvő bemutató rajparancsnok „tüzet szűntess”-t vezényel.

A csatlárok tovább tüzelnek.

Harmadik kép. A bemutató csatlárlánc parancsnok a tüzelő rajnak „második raj tüzet szűntess”-t vezényel. Egy pár perc múlva „fedezés”-t.

A csatlárok a tüzet szűntess vezényszót tovább adják és a fedezéssel együtt helyesen hajtják végre.

Oktatás: A harc körülmények szerint minden raj más és más időpontban szűnteti be a tüzet s hogy ebben tévedés ne lehessen, nagyon fontos és elengedhetetlen, hogy a parancsban benne legyen, hogy melyik rajnak kell besűntetnie a tüzet. Helyes volt tehát a raj magatartása akkor, mikor azt a parancsot, melyben a raj nem volt megjelölve, nem teljesíthette. Tekintsük általános szabálynak, hogy olyan tűzbeszűntetésre vonatkozó parancsot, melyben nincs megjelölve, hogy a parancs melyik rajra vonatkozik; végrehajtani, vagy tovább adni nem szabad. Ellenkező esetben megtörténhetik az, hogy éppen az a raj szűnteti be a tüzet, amelynek tűzoltalmat kellene adnia egy másik előre mozgó rajnak. De megtörtént a háborúban az is, hogy az ellenség kiabált „tüzet szűntess”-t.

Mikor a rajparancsnok helyesen „második raj tüzet szűntess”-t vezényelt, a második raj azonnal végre is hajtotta a parancsot. De hogy a tűzbeszűntetés nem jelenti egyúttal a fedezést és az ellenség megfigyelésének megszakítását, azt láttuk abból, hogy a tűzbeszűntetés után minden csatár a helyén maradt és továbbra is szemeltartotta az ellenséget mindaddig, míg a fedezésre *külön* parancsot nem kapott. A tűzbeszűntetés után az ellenség megfigyelése még fokozottabb mértékben szükséges, mint a tüzelés alatt, nehogy az ellenség meglephessen bennünket.

A tűzbeszűntetésére adott parancsot a csatlárok tovább kiabálták egymásnak. Ha éles tölténnyel lövünk, a zaj sokkal nagyobb, mint a gyakorló tölténnyel való lövésnél, azonkívül harcban nemcsak puskával, hanem gépekkel is lövünk s ebben a nagy zűrzavarban a rajparancsnok hangja elvész. A csatlárok tehát nem hallhatják a rajparancsnok parancsát s így nem is hajtják végre. Ezért a parancsnokhoz legközelebb eső embernek a szomszédjához a parancsot tovább kell adnia. Ez ismét tovább a szomszédjának, míg az egész rajnak a tudomására jutván, a parancsot végrehajtják.

Ötödik kép. A tüzelő csatlárlánc és az ellenség közé egy oldalból támadó csoport emberei kerülnek.

A csatlárlánc besűnteti a tüzet.

Hatodik kép. A bemutató raj csatlárai támadnak. Egyesek a szökelléseket helytelenül hajtják végre. Vagy elébe kerülnek szomszédjaiknak, vagy olyan hosszúakat szökellnek, hogy a hátsó csatlárok az elsők veszélyeztetése nélkül nem tudnak tüzelni.

A hátsó csatlárok mindkét esetben tüzet szűntetnek.

Oktatás: Természetes, hogy a tüzet be kell szűntetni akkor is, ha saját csapatot, vagy embert veszélyeztetünk.

Összefoglalva a tűzbeszűntetésére vonatkozó szabályokat, tartsuk szem előtt, hogy a tüzet be kell szűntetnünk:

a) minden mozgás előtt,

b) parancsra,

c) ha tüzünk saját embert, vagy csapatot veszélyeztet.

Fedezésbe csak külön parancsra szabad menni, egyébként a csatlárok helyeiken kell, hogy maradjanak és az ellenség megfigyelését folytassák.

12. Lőszerfelhasználás.

Hogy a puskát, mint lőfegyvert egyáltalán értékesíthessük, töltényre van szükségünk. A honvédnek háborúban 80 töltényt kell vinnie, az az úgynevezett haditáska lőszer. Ennek egy része a tölténytáskában, másrésze a tölténybőröndben van elhelyezve. Ütközet előtt azonban ezt a tölténymennyiséget a századnál levő löszerből kiegészíthetjük, a többletet a csatlárnak részint a tölténybőröndben, részint a zsebekben és a kenyértarisznyában kell elhelyeznie. Ebből látjuk, hogy a csatár a töltényeit nem tudja egy helyre tenni, ha tehát töltényre van szüksége, azt különböző helyekről kell előszednie. A kenyértarisznyában és a zsebekben levő töltényeket minden csatár bármikor ki tudja venni önmaga is, a tölténybőröndben levő töltényekhez azonban csak egy bajtársa segítségével juthat. A csatlárnak azonban harcban teljes önállóságra van szüksége és így a tölténybőröndben elhelyezett töltények egy részét a harc előtt, amennyiben erre szükség van, kiveszi és a kenyértarisznyában, zsebben helyezi el. Harc közben csak harszűnetek alkalmával vagy fedezékek mögött segíthet egyik honvéd a másiknak a töltények kivevésében.

(Folytatjuk.)

A szárnyparancsnokság irodai ügyviteléhez.

Irta: SCHREIDL VILMOS százados.

A Csűsz. és Szűt. megjelenése előtt a szárnyparancsnok által vezetendő előjegyzéseket a 7925/eln. 5. 1921. sz. rendelet állapította meg, melynek egyes határozmányai a Csűsz. III. rész megjelenéséig érvényesek maradnak.

Mielőtt azonban a szárnyparancsnok teljes irodai ügyvitelére szabályzatban lefektetett végleges formát nyerne, megkísérem, hogy annak egyszerűsítéséhez és a már meglévő utasításokkal összhangba való hozásához néhány gondolattal hozzájáruljak.

Hogy az egyszerűsítésre szükség van, az elvitathatatlan és talán legjobban személtethető, ha egy nagyon egyszerű „űgykűdűst”, mondjuk egy 5 napi szabadságot végigkűsűrűnk a maga bürokratikus útján, amelyet a szárnyparancsnokságnál meg kell tennie.

A szárnyparancsnok a hozzűntűzűtt szabadsággűkűrelmet iktatja, azt az űgydarabon engedűlyezi s az engedűlyezűst, valamint a szabadsággű megkezdűsűt és befejezűsűt az iktatűkűnyvbe bevezűti. A szabadsággű helyűt, tartamát, megkezdűsűt, befejezűsűt, továbbű a az erre vonatkozű űgydarab számát a szabadsággű élvezűtt legűnyűsűgrűl vezetűtt előjegyzűsbe bevezűti. Ha a csendűrt áthelyezűk, akkor a szárnyparancsnok ezt az előjegyzűst az űj parancsnokhoz juttatja. A szárnyparancsnok tehát az engedűlyezűtt szabadsággűket jelenleg

Képek Hindenburg 80. születésnapjának megünnepléséről: Világszerte feltűnést keltett az a roppant arányú ünneplés, amivel a német nép Hindenburgot október hó 2-án, 80. születésnapján köszöntötte. Az elnök szemlét tart a tengerészek felett.

5 helyen tartja nyilván. 1. Az irattárban lévő ügydarabokon, 2. az iktatókönyvben, 3. a szabadságot élvezett legénység előjegyzésében, 4. a fali táblázaton, 5. a legénység örsönkénti elhelyezéséről vezetett kimutatásban.

Ez az eljárás, véleményem szerint, hosszadalmas és felesleges. Helyette sokkal egyszerűbb és mégis célravezető módot találunk, ha vizsgálat alá vesszük azt a kérdést, hogy miért kell az élvezett szabadságokat nyilvántartani.

A szárnyparancsnok alárendeltjeinek szabadságot engedélyezhet, de minden alkalommal szem előtt kell tartania, hogy az egy-egy év alatt élvezhető szabadságnál többet egy alárendeltje se vehessen igénybe és hogy egy időben csak annyi csendőr legyen szabadságon, amennyinek távolléte a szolgálat eredményes ellátását nem hátráltatja.

Véleményem szerint az élvezett szabadságok nyilvántartását oly módon kell szabályozni, hogy annak alapján a szabadságot engedélyező parancsnok a fenti két döntő körülményt megállapíthassa és mérlegelhesse.

Ez a nyilvántartás például a következő lehetne:

Az alárendelt legénység szabadságolására vonatkozó iratokat a szárnyparancsnok külön iratcsomóban kezelje. Az ezen iratesomóról vezetendő

iratjegyzékbe minden egyes szabadságot kérő csendőr nevét évenként csak egyszer iktassa be. A csendőr által ugyanazon évben kért összes szabadságok az iratjegyzék ezen egy száma alatt nyernének elintézését.

A szabadságok iratjegyzéke a Cs—2. 25. minitájától csak annyiban térne el, hogy a 3. függélyes rovat oldalirányban rövidebb lehetne, mert ide csak a szabadságot kérő csendőr nevét és rendfokozatát kellene bejegyezni, míg a szabadság engedélyezésének kelte és tartama előjegyzésére összefoglalt 4. és 5. rovat nagyobb lehetne. Ezen rovatba a szárnyparancsnok minden alkalommal bejegyezné, hogy mely napon, hova és hány nap szabadságot engedélyezett a 3. függélyes rovatban megnevezett csendőr részére. Újabb szabadság ugyanígy az előző alá volna előjegyzendő.

Ily módon a 4. függélyes rovatban annyi egymás alatt fekvő sor képződne, ahányszor a csendőr szabadságot kapott.

Ha a szabadságot nem a szárnyparancsnok engedélyezte, akkor az azt engedélyező parancsnokság, továbbá az ügydarab kelte és száma az iratjegyzék 2. függélyes rovatából vehető ki.

Ha a csendőr az engedélyezett szabadságot nem veszi igénybe, akkor azt az előzményt képező ügydarabon elő kell jegyezni és az iratjegyzékben lévő bejegyzést törölni kell.

A szabadság megkezdését és befejezését a szárnyparancsnok egy más előjegyzésben tartalmazhatná nyilván.

A szárnyparancsnoknak ugyanis, hogy a Szut. 601. és 602. pontjában foglalt rendelkezéseknek megfelelhessen, szüksége van egy előjegyzésre, melynek alapján a legénység beosztását, alkalmazását, az őrsökön szolgálatot teljesítők és az őrsökről távollévők számát áttekintheti és amelybe a Szut. 602. pont 2. bekezdése alapján tehető javaslataihoz szükséges adatokat előjegyezheti.

A jelenlegi irodai ügyvitel mellett mindezen adatokat a következő előjegyzésekből kell összeszedni:

1. kimutatás a legénység őrsönkénti elhelyezéséről,

2. fali táblázat az alárendeltek őrsönkénti elhelyezéséről,

3. előjegyzés az altiszti sarjakról,

4. előjegyzés az őrsparancsnokképző tanfolyam hallgatására alkalmas egyénekről,

5. mindezekon kívül — rendszeresített előjegyzés hiányában — a szárnyparancsnoknak külön kellett előjegyezni, hogy segítyezésre, jutalmazásra, áthelyezésre, előléptetésre stb. kiket hozhat alkalmilag javaslatba.

Ezen rendszer mellett az adatok összegyűjtése nehézkes, az őrsökön szolgálatot teljesítők számának változását nem lehet áttekinteni, mert a fali táblázatból sem vehető ki, hogy az őrsről való távollét mikor kezdődött és mikor végződik. Ennek megállapításához mindig egy más előjegyzést is kézbe kell venni.

Véleményem szerint az előbb 1—5. pont alatt felsorolt előjegyzések helyett célszerűbb, egyszerűbb volna s így jobban megfelelné egy előjegyzés vezetése, melyet „Kimutatás a legénység beosztásáról“ néven nevezhetnénk.

Ezt a kimutatást a szárnyparancsnok minden őrsről külön-külön lapon vezetné, azonban valamennyi lapot összefüggés nélkül kéregpapir tömbben együttartaná.

A kimutatás tartalmazná:

A lap felső szélén: az őrs megnevezését, rendszeresített létszámát.

Függőleges rovatok:

1. Folyószám, 2. név, 3. rendfokozat, 4. mióta van az őrsön, 5. beosztás (őrsparancsnok, őrsparancsnokhelyettes, irodavezető, gazdálkodásvezető (Szut. 283. p.), végzett-e járőrvezetői tanfolyamot. (Szut. 566. p.), lovának neve, van-e kerékpárja, 6. altiszti sarj, 7. őrsparancsnokképző tanfolyamba alkalmas, 8. szolgálatot nem teljesít: a) tanfolyamban, b) vezénnyelve, c) beteg (az őrsön vagy a lakásán), d) kórházban vagy gyógyintézetben, e) szabadságon, f) fenyítését vagy büntetését tölti, g) felülvizsgálat alatt áll. 9. Megjegyzés.

A 8. rovat alrovatába minden folyamatban lévő távollétet piros tintával jegyezne be s azt a bejegyzést, amidőn a távollét befejeződött, fekete tintával írná át.

Ily módon a szárnyparancsnok gyorsan és könnyen megállapíthatná, hogy az egyes őrsökön hány fő nem teljesít szolgálatot, mert a távollévők nevével egymagasságban piros bejegyzés van. Ha pedig például azt óhajtja tudni, hogy összesen hány csendőre van szabadságon, akkor megol-

vassa, hogy az őrsök kimutatásainak 8. e) rovatában hány piros bejegyzés van.

A 8. rovat alrovatainak kitöltéséhez az őrsök 5 napi sommás jelentései szolgáltatják az adatokat. Ezek előjegyzése a mostani rendszer mellett ugyancsak nehézkes, mert például egy megkezdett szabadság előjegyzéséhez kézbe kellett venni az iktatókönyvet, a szabadságot élvezett legénység előjegyzését és a csendőr névkártyáját a falitáblázaton át kellett helyezni. A sommás jelentés a változásokat őrsönként csoportosítja s így ezen adatok a legénység beosztásáról ugyancsak őrsönként felfektetett kimutatásba igen rövid idő alatt átvezethetők volnának.

Eddig nem volt olyan előjegyzés, melyből hitelesen megállapítható lett volna, hogy egy csendőr hányszor, hova és mennyi időre volt vezénnyelve. A vezénnyelést ugyanis a legénység őrsönkénti elhelyezéséről vezetett kimutatás megjegyzés rovatába írónnal bejegyezték s amidőn a vezénnyelés megszűnt, azt a bejegyzést kitörölték.

A vezénnyeléseknek ily módon maradandó és áttekinthető nyoma nem maradván, a parancsnoknak nem volt módjában a vezénnyelést abszolút igazságosan intézni, pedig ennek nemcsak a fegyelemre, hanem a csendőr szolgálati értékére is befolyása van.

Minél többféle beosztásban szolgált egy csendőr, annak ismeretei és tapasztalatai annál sokoldalúbbak, viszont a közbiztonsági szolgálat szempontjából rendszerint csökken annak a csendőrnek az értéke, aki az őrsön ezen szolgálatot huzamosabb ideig nem teljesítette.

A vezénnyelések nyilvántartásának fent leírt maradandó és áttekinthető módja azonban lehetővé tenné, hogy a szárnyparancsnok a vezénnyeléseket a fenti elvek szoros betartásával javasolhassa.

A legénység beosztásáról vezetett kimutatás 5. rovatában foglaltakat azért kell nyilvántartani, mert az irodavezető és gazdálkodásvezető a többi csendőrnél kevesebb szolgálati órát teljesíthet és mert a szárnyparancsnok csak a járőrvezetői tanfolyamot végzettek nyilvántartása esetén ellenőrizheti, hogy az őrsparancsnok a Szut. 566. p.-ban elrendelteknek a járőrvezető kijelölése alkalmával megfelelt-e.

Az altiszti sarjakat és az őrsparancsnokképző tanfolyam hallgatására alkalmas csendőröket, véleményem szerint, előnyösebb őrsönként nyilvántartani, mert érdemül kell betudni az őrsparancsnoknak, ha minél több magasabb kiképzésre alkalmas csendőrt nevel.

A 8. megjegyzés rovatba a szárnyparancsnok a fogalmazványok átvizsgálása, kiszállások, szemlék, továbbá a minősítés alkalmával tett észleletei alapján eszközöl olyan bejegyzéseket, amelyeket a Szut. 602. pont 2. pontja alapján szerkeszthető javaslatainál alkalmilag értékesíthet.

Ilyen bejegyzések lehetnének például:

„152/1927. sz. nyomozása dícséretreméltó.“

„Bár 12 éve szolgál, dícsérete még nincs.“

„F. évben előléptetése javasolható!“

„A lakossággal túlságosan barátkozik, áthelyezendő!“

„Törődött, a testületből való kiválása rövid időn belül várható.“

Képek Hindenburg 80. születésnapjának megünnepléséről: A Frontharcosok gyülekezése.

„Minősítése javult, f. évben megdícsérhető.“

„Sok gyermeke van, anyagi gondokkal küzd, segélyezésre szorul.“

„Török F. alapból jutalmazásra.“

„Gyermeke egy év múlva gimnáziumba megy. Athelyezését kérni fogja“ stb.

Miután a legénység beosztásáról vezetendő kimutatást megismertük, térjünk vissza a szabadságok nyilvántartására.

Ugyanezen kimutatásba jegyeznénk elő a szabadság tartamát, kezdetének és befejezésének idejét és pedig piros tintával a szabadság engedélyezésekor: „10 nap“, megkezdésekor „XI. 1.“, befejezésekor a „10 nap“-ot és „XI. 1.“-et feketével átírva, ugyancsak feketével a bevonulás napját „XI. 10.“ írjuk be. A szabadság befejezése után a 8. e) rovatban fekete tintával írva: „10 nap. XI. 1.—XI. 10.“ bejegyzés áll, ami azt jelenti, hogy a csendőr már az őrsön szolgálatot teljesít.

A 105947/VI—b. 1926. sz. rendelet (19/Cs. K. 1926.) alapján a szárnyparancsnokok előjegyzést vezetnek a szabadságolt csendőr részére kiállított kedvezményes vasúti utazásra jogosító szabadságolási igazolvány űrlapokról is. Ezen előjegyzés vezetése is feleslegessé válna, ha a szabadságok iratesomójáról fent leírtak szerint vezetett iratjegyzék 4. rovatába a szabadság engedélyezésének keltét, helyét és tartama mellé ezen űrlap számát is feljegyeznénk.

Tisztáznunk kell még azt a kérdést, mily módon

tudósítsuk az új parancsnokot a hozzá áthelyezett csendőr által ez évben élvezett szabadságokról.

Az új parancsnokot csupán az érdekli, hogy a csendőr ez évben hány napi szabadságot élvezett és utóljára mikor volt szabadságon. Ezt egy egyszerű átirattal elintézhjük. Például: „Kovács István f. évben 10 napig, utóljára XI. 1.—XI. 3-ig volt szabadságon.“

A szabadságok nyilvántartásának helyes volta a szabadságolási igazolványokból volna ellenőrizhető s ezért az alárendelt legénység összes ily igazolványait a szárnyparancsnok is irattározna.

Egyszerűsíteni lehetne a legénység fenyítései- nek és büntetései- nek nyilvántartását is.

A honvédségnél ugyanis csak az alosztályparancsnok vezet a legénység fenyítéseiről büntetési jegyzőkönyvet, míg nálunk az osztályparancsnokság büntetési jegyzőkönyvet, a szárnyparancsnokság pedig havi büntetési jegyzőkönyvet vezet. Az osztályparancsnok büntetési jegyzőkönyve az összes fenyítéseket tartalmazza, ez az alapnyilvántartás, míg a szárnyparancsnok havi büntetési jegyzőkönyvébe csak az általa kiszabott fenyítéseket vezeti be s úgy ezeket, mint alárendeltjeinek többi fenyítését is az osztályparancsnokság büntetési jegyzőkönyvével egyező büntetési jegyzőkönyvi kivonatokban tartja nyilván. Indokolt, hogy a büntetési jegyzőkönyvet az osztályparancsnok vezesse, mert a legénységet az őrsökre — az őrsparancsnok kivételével — ő osztja be s ezért az összes személyi okmányoknak nála kell lennie.

Minthogy a szárnyparancsnok a csendőr fenyítéséről a nála lévő büntetési jegyzőkönyv-kivonatból tájékozódhatik, a havi büntetési jegyzőkönyv általa való vezetésének célja csak az lehet, hogy az előjárók megbírálhassák, vajjon gyakorolta-e a szárnyparancsnok és miként fejelelni fenyítő hatalmát.

Véleményem szerint ez a cél a havi büntetési jegyzőkönyv vezetésének mellőzése esetén is elérhető oly módon, hogy a szárnyparancsnok a büntetési jegyzőkönyvi kivonatok megőrzésére szolgáló borítólapra az általa megfenyített csendőr nevét és a vonatkozó fenyítés folyószámát feljegyezze. A feljegyzések számából az első pillanatban megállapítható, hogy a szárnyparancsnok hányszor fenyítette meg alárendeltjeit, magát a fenyítést pedig elbírálás céljából az előbb említett feljegyzés alapján igen gyorsan meg lehet találni.

Végül célszerű-e a csendőröknek a szárnyparancsnokságnál lévő személyi iratait: büntetési jegyzőkönyvi kivonatok, minősítvényi jegyeket és a betegségekről vezetett előjegyzéseket külön-külön csomagban őrizni.

Véleményem szerint előnyösebb volna, ha az egy csendőrre vonatkozó személyi iratokat — úgy mint az osztályparancsnok — a szárnyparancsnok is okmánycsomószerűleg együtttartaná, mert az egy-egy csendőrnek alkalomadtán való megítélésére mindhárom irat tartalmaz adatokat.

Ha ezek a gondolatok a gyakorlatban megvalósulhatnának, a szárnyparancsnok az eddiginél 6 előjegyzéssel kevesebbet vezethetne, amit irodai ügymenetének egyszerűsítése terén kézzelfogható eredménynek lehetne tekinteni.

Az állatforgalmi szavatosságról.

Irta: Dr. HALASI KÁROLY aligazg. állatorvos.

Az állatforgalmi szavatosság abban áll, hogy ha valaki másnak élő, hasznos háziállatot elad, vagy esereken átenged, akkor nemcsak az állatot adja át a kialakított vételárért, hanem egyben jóállni is köteles (szavatol), hogy az eladott vagy elcsereált állat a rendeltetésének megfelelő tulajdonságokkal is bír és mentes minden olyan hibától vagy fogyatkozástól, amely az állat természetszerű rendeltetését vagy használhatóságát lényegesen korlátozná. Az állatforgalmi szavatosságot, az eladó és vevő különös jogi viszonyait már régóta érvényes jogszokások és jogszabályok szabályozták, amelyek országonként más és más elveken alapulnak és törvényes szabályozást nyernek. Az integer Magyarországon egy évszázad óta az 1811. *osztrák polgári törvénykönyv* vonatkozó paragrafusai, majd a kiegyezés óta az ezeken alapuló joggyakorlat szellemében történt az állatforgalmi szavatosságból eredő peres ügyek elbírálása. Megfelelő tételes jogszabályok azonban még mindig nem voltak, s ezen hiányokat az 1875-ben megalkotott kereskedelmi törvény sem pótolta, mert ennek rendelkezései csak olyan esetekben voltak felhasználhatók, amikor az állatadásvétel kereskedelmi ügylet jellegével bírt. A csonka országban az állatforgalmi szavatosságot, illetve az ebből eredő vitás ügyekben való bíraskodást az 1903. évi X. t. c. fektette szilárd alapra, majd a törvénnyel egyidőben kiadott 1394/1923. M. E. számú kormányrendelet megállapítja, hogy a hasznos háziállatok mely hibái minősítetnek ú. n. *szavatossági főhibáknak*, egyben pedig az ezekre vonatkozó jogvédelmi időszakokat is megállapítja.

Az idézett törvény csak a benne felsorolt hasznos háziállatokra, nevezetesen: ló, szamár, öszvér, szarvasmarha, bivaly, juh, kecske és sertésre vonatkozik, míg egyéb, a törvényben fel nem sorolt állatfajok adásvéte-

lénél az általános jogszabályok maradnak érvényben. Az új törvény értelmében az eladó szavatolni köteles a törvényes szavatossági főhibákért, és az egyszerű szavatossági hibákért; azonban az állatnak nem minden hibája vagy hiánya minősíthető szavatossági hibának, hanem csak a *rejtett* és *lényeges* hibák és fogyatkozások. Rejtettnek akkor minősíthető a hiba, hogy ha annak felismerésére szakismeretek szükségesek, vagy hogy ha állatokkal rendszerint foglalkozó s e téren átlagos ismeretekkel bíró egyén még kellő körültekintéssel sem fedezhette fel. Ide sorolhatók a belső szervek betegségei s a szembántalmak azon alakjai, amelyek egyszerű megnézéssel nem fedezhetők fel. Nem köteles szavatolni az eladó a külső hibákért, vagyis olyan kóros elváltozásokért, amelyek az egyes szervek eltorzulásával járnak s így azokat a vevő kellő körültekintéssel könnyen felfedezheti. Ide tartoznak a végtagok kóros bántalmái, mint pl. a pókok, kapták, az inak megvastagodásai, a különféle patabántalmak, a szembetegségek külső elváltozásokkal is járó alakjai stb. A szavatossági hiba egy másik főkelléke az, hogy lényeges legyen, vagyis hogy az az állat természetszerű rendeltetését, használhatóságát lényegesen és tartósan korlátozza és ezzel kapcsolatban az állat forgalmi értékét is tetemesen csökkentse. Ide számíthatók azon betegségek, amelyek miatt az állat elhullott, vagy ha leöltetett s húsa hatósági intézkedés folytán értékének legalább egynegyed részét elvesztette, — akár részbeni elkobzás, akár hatósági hússzékebe való utalásból kifolyólag. Ide tartoznak továbbá olyan heveny betegségek, amelyek az állat elhullását okozták, vagy amelyekből olyan idült és gyógyíthatatlan bántalmak fejlődtek, amelyek az állat használhatóságát lényegesen és tartósan csökkentik. Szavatolni tartozik továbbá az eladó még mindazon nem lényeges és rejtett, tehát nem törvényes szavatossági hibákért is, amelyekért külön kikötés alapján jóállást vállalt. Ilyen pl. lovaknál az ijedősség azon alakja, amely nem valamely törvényes szavatossági hibának minősíthető szembetegség következménye; ezért a törvény szerint az eladó nem tartozik szavatolni, de hogy ha a vevő erre vonatkozó külön kikötését elvállalta, ezért is szavatossággal tartozik.

Amint látjuk, a törvény hathatós védelemben részesíti a vevőt az eladóval szemben, ami méltányos is, mert alig van a kereskedelemnek még egy olyan ágazata, ahol annyi csalás, becsapás észlelhető volna, mint az állatkereskedelem terén. Az eladó szavatossága a törvényes szavatossági hibáknál azonban nem korlátlan időkre szól, hanem általában hat heti időtartamra van megállapítva; ez az úgynevezett vélelmi időszak, amelyen belül a *vevőnek* kell a hibát felfedezni és az eladónak tudomására hozni, ha a kártérítés iránti igényét érvényesíteni akarja. Ugyancsak a vevőre hárul az a kötelesség is, hogy az ezen idő alatt észlelt hibára vagy hiányra vonatkozólag bebizonyítsa, hogy az a vásárolt állatban már az adás-vételkor is megvolt. Az értesítést a vevőnek írásban kell az eladóhoz eljuttatni, ha az eladó szóbelileg nem volt értesíthető és pedig legkésőbb a vélelmi időszak lejártától számított három nap alatt; ha pedig az állat korábban hullott el vagy leöltetett, ettől számított három nap alatt esedékes az eladó értesítése a vevő részéről; az eladó értesítésével egyenértékű, ha a vevő az esetet a községi előjáróságnak bejelenti, vagy a vásárolt és hibásnak talált állatot állatorvossal megvizsgáltatja. Ezen értesítésre nincs kötelezve a vevő akkor, ha a vásárolt állatban talált szavatossági hibát az eladó az eladásakor ismerte, vagy ha azt a vevő előtt csalárdul elhallgatta, vagy a hibát leplezte; ilyen esetben az eladó korlátozások nélkül szavatol nemcsak a törvényes szavatossági hibákért, hanem más, egyébként nem törvényes szavatossági hibáknak minősíthető lényeges hibákért is. A szavatossági időt a felek közös megegyezéssel meghosszabbíthatják, vagy megrövidíthetik, úgyszintén kiterjeszthetik a szavatosságot olyan hibákra és hiányokra is, amelyek a fenti törvény értelmében nem képeznek szavatossági hibát; ilyen megegyezés azonban mindig írásban kötendő, s célszerű azt egy vagy több tanúval is aláírni.

Ilyen, a fenti esetre szóló példa: a vevő olyan feltétellel (kikötéssel) veszi meg a lovat, hogy az teljesen szelid, tehát nem rúg és nem harap; e két rossz tulaj-